

Projekat Rastko - Biblioteka srpske kulture
Biblioteka OBZORJA

Aleksandar M. Petrović

Srpske starine

Opisi i tumačenja srpske povesnice

Novi Sad
2002

**Elektronsko sažeto izdanje knjige "Praistorija Srba" (Pešić i sinovi, Beograd 2001)
specijalno za Projekat Rastko priredio Autor.**

POSVETA :

Svetlim senima mog dede Nikole Petrovića,
koji je kao načelnik žandarmerije spasao mnoge
rodoljube i nakon dugog pružanja otpora okupatoru
zarobljen u neprijateljskoj ofanzivi 1942. godine,
mučen pola godine u ljotićeveskom logoru "Banjica"
i spaljen u koncentracionom logoru Mauthausen 1944.

Uvod

1. Predmetna orijentacija za upoznavanje srpskih starina

2. O starijem pominjanju srpskog imena, i njegovoj rasprostranjenosti

3. Dešifrovanje slovenskog i starosrpskog areala, prema drevnim istočnicima

4. Put prema povesnom značaju balkanskih istočnika

5. Ranosrednjovekovna svedočanstva o Srbima

6. Opisi Srba i Slovena kao uporište za autohtonistička povesna ishodišta

7. Izvodi iz hronika koje pominju Slovene značajni za srpsku istoriju

- JORDANES, *De origine actibusque Getarum* (Berolini, 1882; Mommsen Th.)

- [PROKOPIJE CEZARIJSKI, *De bello Gothico* libri IV., \(Bonna 1833-1838; Dindorfii\)](#)
- [MAVRIKIJE /ili Pseudo-Mavrikije/, *Artes militares* \(Upsaliae, 1664, Scheffer\)](#)
- [TEOFILAKT SIMOKATA, *Historia* \(Lipsiae, 1887, Boor\)](#)
- [FREDEGAR, *Chronica*, Hannoverae \(1888, Krusch\)](#)
- [O POKRŠTAVANJU KARANTANACA, *Monumenta Germaniae historica*, Scriptorum T. XI, Hannoverae \(1854, Pertz\)](#)
- [PAVLE ĐAKON, *De gestis Langobardorum* Libri VI \(Amsterdam, 1655, Grotius\)](#)
- [MENANDER PROTIKTOR, *Historici graeci minores* \(Lipsiae, 1871; L. Dündorf\)](#)
- [AJNHARD, *Annales regni Francorum* \(Monumenta Germaniae historica, T. 1. Hannoverae, 1826, Pertz\)](#)
- [KRALJ ALFRED *Schriften der skandinavischen Gesellschaft* \(1815, Dahlmann\)](#)
- [BAVARSKI GEOGRAF, *Reg. historia* \(Berlin, 1836, Raumer\)](#)
- [KONSTANTNI PORFIROGENIT, *De administrando imperio* \(Paris, 1711, Banduri\)](#)
- [HERBORD, *Monumenta Germaniae historica*, T. XX \(1854, Pertz\)](#)
- [HELMOLD, *Chronica Slavorum*, - *Mon. Germ. hist.*, T. XXI \(1868, Pertz\)](#)
- [TITMAR \(Ditmar\), *Chronicon*, Hannoverae \(1889, Kurze\)](#)
- [SAKS GRAMATIK, *Historia Danorum*, Strassbourg \(1886, Holder\)](#)

Napomene

CONCLUSION

ZUSAMMENFASSUNG

Uvod

Drevna istorija nas uči, da se pri zadržanoj istovetnosti naroda, menjaju njegova imena - stara odumiru, nova se pojavljuju, a posebna imena ogranaka prelaze na jedan ceo narod, nasuprot tome da se opšta imena jedne celine naroda utapaju u posebna imena siromašno malih ogranaka, da jedan isti narod može da se vodi pod različitim imenima, jedno domaćim, a više stranim. Ovaj sled zbivanja obuhvata, može se reći prirodni zakon, koji je dokazan svuda, pa bez izuzetka važi i za Slovene i Srbe.

Ime Srb nalazimo kod Plinija (pre 79. g.n.e.) i Ptolomeja (161. god. g.n.e.) kao ime jednog srpsko-sarmatskog naroda između Zakavkazja i Donjeg Podunavlja. Čisti oblik Serbi, Sirbi, poznat je preko nekog grčkog geografa i ostao je da do sada gotovo stereotipno stoji pored starijeg skitsko-grčkog Sarmat, ili Vend, Tribal, Spor, Sigin, čija je poznatost oskudna u starini. U pogledu situacije osporavanja, Šafarik je davno napisao: "Ovim istorijski potvrđenim prioritetom imena *Serb* potpuno se objašnjava pojava koja inače pada u oči, da se pod ovim imenom vode Srbi u Ilirikumu i u Lužici u dva jezika veoma udaljena

na izvestan način na suprotnim krajevima plemena dva slovenska dijalekta. "Sličnost imena vendskih i ilirijških Srba - kaže Dobrowsky - nije slučajna, već potiče iz prastarih vremena; pod ovim imenom su se podrazumevala oba reda slovenskih naroda pre nego što se pojavilo opšte ime Slaven." W. Jahrb. 1827. XXXVII Bd. Čak i okolnost, što ne može da se više uđe u trag značenju korena ove reči, dok se ona druga opšta i posebno slovenska imena naroda mogu manje ili više da lako dokažu, govori o njenoj starosti. Najstarija etimologija imena Srb je ona od cara Konstantina: " Servli Σέρβλοι autem Romanorum Lingua servi δουλοι dicuntur: unde sevula Σέρβουλα (čitaj Τζέρβουλα, Tzervula, kao dole) vulgo servorum calceamenta appellantur (ali to je **črevl'e, crevl'e**, slovački črjeve, črjevy, krain. zhreul, češki trevjč, strevj, poljski trzevik, ocreae cipela, dakle sasvim različiti koreni!); et Tzervulianos Τζερβουλιανους illos voc amus, qui ita viliter ac pauperum in modum sunt calceati: Servli autem inde sic cognominati sunt quod Romanorum Imperatori sevirent." De. A.I. XXXII.^[1] Svako vidi besmislicu i budalaštinu ovog izvođenja. U praškom rukopisu Mater Verborum Salomonis iz godine 1102 čita se sledeće: " Sarabaite Zirbi proprie currentes vel sibi viventes" p. 302. col. 2., i "Sarmatae.... Sirbi dicti, a serendo i.e. quasi sirbntuiu" p. 303. c. 3. I ovo objašnjenje je nejasno i nezadovoljavajuće. " Significatum radicis **sr''b''** (**srbal'**, **sr''bin**, **sr''bin''**, **sr''blin''**, **sr''bka**, **sr''bkinja**, **sr''badija**) zemlja Srba - V. Stefanović Karadžić, *Rečnik srpskohrvatskog*, v., sr''bad'', sr''b'' coll. za narod i zemlju, kao **rous'**, **čoud'**, **se'ver'** i dr.), consultis etiam dialectis omnibus nondum licuit eruere" kaže veteran naš, jezički istraživač, J. Dobrowsky. Inst.I.sl.p.154. Istina je da je to teško da se o značenju reči da i sama pretpostavka. Ali misaoni duh se oseća priseljen, da i tamo gde mu svetlost sunca zalazi traži put saznanja i istine i pri slabom svetlucanju meseca... " (*Über die Abkunft der Slawen nach Lorenz Surowiecki von Paul Joseph Schaffarik, Ofen, 1828, s. 129-138*)

Takođe i jadranskim Venedima i Ilirijcima nije bilo nepoznato ime Srb, Sribin, Sribalj, što dokazuju imena njihovih gradova: Sorviodurum, Serbetium, Sorba, Serbinum i dr. Reč Anti (u nekim rukopisima Jordanesa stoji i Eneti što je približno reči Heneti kod starih pisaca) je, germanski dijalektički varijetet, moguće i od reči Wenden, Vinden. Na taj način odgovara reč Vend, Ant svuda domaćoj reči Srb, Sribalj, Sribin = Sarmat. Osim toga Sloveni su došli u Ilirikum u staništa njihovih starih plemenskih srodnika, Srba i pomešali su se sa njihovim preostacima, čime nije osporena istovetnost reči Sloven, pa kako slovo tako i slava počivaju na istom korenu **slvouju**, što odgovara grčkom Κλωω. Početkom VI veka ime Sloven bilo je svojstveno jednom posebno ratničkom i mnogoljudnom plemenu između donjeg Dunava i Dnjestra, koje se nalazilo prema severu: "Ab una stirpe exorti, tria nunc nomina reddidere, i.e. Veneti, Antes, Sclavi." Jord. c.23. "Vinidarun natio populosa.. guorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclavini et Antes nominantur." Id.c.5. Vizantijskim istoričarima tog doba Šafarik zamera nedovoljno dobre opise i poznavanje imena, sasvim opravdano smatrajući da je njima svojstvena nekorektnost učinila čitavu antropogeografsku situaciju poprilično zbrkanom. Svakako on za to daje i umestan argument: "Jer da je glavno pleme Srba nakon odvajanja mnogih ogranaka u njihovo vreme još uvek nastanjivalo u zbijenim masama sever Karpata, proizilazi mnogostruko već iz prethodno dotaknutih najava, što i potvrđuje navod u starom bavorskom kodeksu: "Zeriuani, quod tantum est regnum, ut ex eo cunctae gentes Sclavorum exortae sint et originem, sicut affirmant ducant" koji jasno i zadovoljavajuće objašnjava, s obzirom na ostale poimence navedena plemena i srodnike da se radi o

Srbima, stanovnicima stare Sarmatije." (*Über die Abkunft der Slawen* nach Lorenz Surowiecki von Paul Joseph Schaffarik, Ofen, 1828, s. 136)

Ovaj omanji podsetnik, koji bi da obuhvati takve autohtone uvide, do kojih je dospela nauka o istraživanju srpskih starina i slovenske civilizacije, nastojao je da upozori na te neosvetljene i skrajnute pretpostavke. Širu razradu ove teme već sam objavio u knjizi *Praistorija Srba*, koja je štampana u izdavačkoj kući "Pešić i sinovi", 2001. g.

1. Predmetna orijentacija za upoznavanje srpskih starina

Način fenomenološkog razmatranja povесnih datosti, ovde ili onde razbacani kao ponuđena građa, u osnovi obezbeđuje onu neophodnu prohodnost pitanju o poreklu i starini Srba, koje je u stanju da stvar drži u otvorenosti, tako da tekuća neodređenost pravca istraživanja hvata smer koji se nadaje i dopire mu do ishodišta. Tako je smisao vazda smisao onog pravca kojim je pitanje upućeno, a put prema znanju vodi upravo kroz takvo ispitivanje koje proizvodi argumentaciju.

Pitanja koja se ne nameću, koja ne izbijaju iz predmetnosti i ističu nešto, zapravo i nisu u stanju da pokrenu dijalektički tok mišljenja, ne dozvoljavajući da se ostane pri uobičajenom mnevanju, time što će se odmeravati i stvarna težina suprotstavljenog mnjenja, kao i pronalaženja ishodišta kroz njih, kroz ono što ih i nosi kao impuls koji vidimo i kod Šafarika, kada je on 1848 g. ustao svojom teškom mišlju u odbranu prava slovenskih naroda na njihovu izvornu povесnost, koja se manifestuje u stvaranju autentičnih država, a u kojima bi kao u "realnim duhovnim bićima" mogli da ostvaruju svoj zadatak na zemlji, bez heteromorfizma spoljašnjih normativa kojeg im je namenila moćna austro-ugarska imperija, ma kako da njen univerzalni karakter srednjeevropske države u kulturnom pogledu imao sasvim očigledne komunikativne prednosti. Okrenut nabačajima propitivanja fenomena i krčeći put kroz nagoveštaje koji vode do pratemelja, on je tu teško ili nimalo razumljiv, pa i čujan. Ulazeći u poreklo stvari do svetlila ponora on zaranja u tamu povesnog, katehujući iskonske linije nastajanja svega što jeste i biva. Razumevajućim tumačenjem sveta u svom događanju i onom što ga omogućava da jeste, mi se povесno upućujemo u njegove osnove, ulazeći tim putem u vidokrug prirodnog svetla koje je gradilo ljudsku civilizaciju. Uz njeno građenje povezano je i pravedno buntovništvo, bez kojeg bi osećaj slobode i slobodoljubivosti bio samo isprazna reč. Ovim ne želi da se kaže kako je i Šafarik, predsedavajući Sveslovenskim kongresom u Pragu 1848. g., u nekakvom buntovničkom političkom naboju pripremao panslovensku neoimperijalističku varijantu. On je to i činio u ubeđenju da upravo Slovenima hegemonija i imperijalizam nisu svojstveni, već da uvažavajući drugog poštuju smisao vlastitog nasleđa, njegovu unutrašnju intenciju kao nameru pravaca razvoja evolucije duha kao sve ubedljivije približavanje iskonu kao tamnom moru svesti ili iskonskoj, dubinskoj svesti koja nadilazeći svako vremenovanje povezuje sa beskrajem i ostvaruje najizvornije namere bivstvovanja, totalitet slobode kao izvorno čovekovanje ljudskog bića. To on nedvosmisleno pokazuje naglašavajući naročito verodostojna stanja ljudskog duha koja dopuštaju hvatanje u koštac sa dubinskim povесnim fakticitetom- "Ne mogu se uzdržati da priznam, da bih želeo da jedan tako stvoren sistem od postojećih, kao i krajnje manjkavih i nezadovoljavajućih materijala grčkih i rimskih pisaca, iz domaćih predanja, saga i natuknuća povezan u

organski spoj sa praistorijom drugih evropskih naroda, ukoliko me sasvim ne vara slika svega koja mi lebdi pred razumom, u saglasnosti sa osnovnim mišljenjem, zadovoljavajuće razrešim i otklonim mnoge od najgrubljih i očevidnih protivurečnosti i zabluda, koje su učinile praistoriju Slovena nerazmrsivo haotičnom i do muke otužnom. Ipak još jako nedostaje detaljnih, trajno sigurnih krajnjih rezultata prihvatljivih prethodnih radova o pojedinačnim narodima srednje i severne Evrope pre i posle Hristovog rođenja, a da bi pojedinac bez zaplitanja pri svakom koraku u mukotrpnom objašnjavanju najosobitijih pitanja, mogao da preduzme izvođenje sa zadovoljstvom i uspehom. Još uvek je u imenu - haos naroda i plemena srednje i severne Evrope, neobično mnogo slovenskog, koje u delima starih pisaca pliva i leluja se, što mora da se uoči, izdvoji, prečisti i kao izgubljeno nasleđe velike srpsko-slovenske porodice naroda povrati. Doduše, u novijem vremenu su Nemci pohvalnom revnošću i besprimernim trudom istražili i ispitili praistoriju Evrope i Azije geografski, istorijski i lingvistički i pri tom su se osvrnuli i na prapleme Slovena; samo pažljiv i nepristrasan posmatrač ne može da prećuti, da se zbog preovladavajuće Nemcima svojstvene težnje ka univerzalnosti, gube mnoga specijalna ispitivanja ili se obrađuju samo površno i da slovenska istorija i lingvistika nije baš polje, na kojem procvetava izvrsnost nemačke nauke. Najzad, i ne može da bude drugačije zbog zakona nacionalnih snaga koji svojim čudom deluju u celoj prirodi! Ali, kod nas Slovena je istorijsko istraživanje i veština, bez obzira što imamo već jednog Naruszewicz-a, Karamzina i dr., na koje smo s pravom ponosni, još uvek velika retkost; i sa žaljenjem se vidi da je slovensko staro doba obrađivano do sada većinom samo od nekritičkih skrpljača, kao na pr. što su Tatiljčew, Dolci, Raič, Appendini, Sestrncewič-Boguš, Dankowský i dr. a da se od boljih istoričara nasuprot tome prelazilo samo otmeno hladnim prezirom ili oskudnim prikazom od strane nemačkih vođa. Tumaranje tamo amo po lavirintu hijeroglifskog registra imena i po polurastočenim sagama, tumačenje sibilskih izreka, građenje iz ruševina čini se naravno istorijskom empiričaru manje isplativim nego prepisivanje i dopisivanje dobro očuvanih pergamenata i povelja nego građenje isečenim kamenjem. Kada bi samo ubuduće mnogi naučnici jednako naoružani znanjima i otadžbinskim plemenitim osećanjem postavili slovensko staro doba kao predmet njihovog stalnog istraživanja i kada bi iscrpljujućim ispitivanjima pojedinačnih geografskih i istorijskih prethodnih pitanja postepeno prokrčili put stvaranju jednog zatvorenog sistema slovenske praistorije! Donjedunavski Sloven se oseća pobuđenim, da ovu želju ureže u dušu njegovoj braći preko Karpata, a posebno na severu i istoku, pošto su oni neposredni naslednici staništa, iz kojih su Sloveni poduzimali svoje zadnje seobe i pošto istorijsko-geografska, posebno topografska ispitivanja, kao što nas to uči iskustvo, mogu da se sprovede najlakše i najuspešnije na licu mesta, gde sagledavanje stvari često čudesno blagodatno pomaže u tumačenju njihovih tajanstvenih odnosa. Samo ovim putem bi moglo nešto što je sada jedva verovatno da se dokaže kao sigurno, i da čak mnogo toga, što je niska duša, što je zbunjena sumnja, što mnogi glasovi sadašnjice odbacuju kao proizvoljno, slučajno, neobjašnjivo i neistorijski, da postane verovatno; i samo na ovaj način mogla bi najstarija istorija Slovena da jednom dostigne onaj stepen unutrašnjeg povezivanja, doslednost i verodostojnost, koji ona uopšte može da dostigne na osnovu stanja ljudskog duha i težine predmeta. "(Über die Abkunft der Slawen nach Lorenz Surowiecki von Paul Joseph Schaffarik, Ofen, 1828, str. 140-142)

Povest time ne treba da bude obično pobranje ovakvih ili onakvih činjenica historiografije, koja je u svojoj teorijskoj suštini za njih same nezainteresovana, već po svojoj pretpostavci vanja da bude povesnica koja pribavlja naročit dignitet dokumentarnosti (*historia rerum gestarum*), i koja izbija u svom sjaju ukazivanja na pojavu kroz sam smisao pojavljivanja */res gestae/*. Pojava-fenomen time za fenomenološki pristup ima značaj približavanja samoj izvornosti bivstvovanja, tj. smisao predmetnosti koja se putem teorijskog rasvetljavanja susreće sa svojim pretpostavkama koje ih i omogućavaju na njima svojstven način. Time povesnice valja da progovore smislom i jezikom samih događanja, ostvarujući pismo u kojem izveštaji-saopštenja */hronologija/* nisu nezavisni ne samo od motivacionih stanja duha, nego ni od artikulacije tih fenomena u razlaganju izloženog. Reduktivnost i sažetost koja je time uslov restringovanja */neko bi rekao i dekonstrukcije/* tradicionalnog poimanja, postavlja pitanje o izvornosti, kao i karakteru sagledanih pojava. Tek tako zapravo, povest i njeno tumačenje ne ostaje nešto nama samo spoljašnje i objektivistički predmet; nešto podobno samo za tzv. "akademske rasprave" i "diskusiju dokoličarskih krugova". Uspavanost u umovima udobno smeštenim u aktuelnim sinekurama, koji sa buđenjem teorijskog nerva iz tzv. "anonimnih intencionaliteta predmetnosti" osećaju nelagodnost u postignutoj komociji, pokazuje se kao suvoparnost i dosada nastala kao posledica ekskomunikacije sopstvenog zadatka istraživanja i njegovog razumevanja. Na takav tip pristupa istraživanjima davno je upozorio naš odlični Šafarik: "Nepristupačnost predmeta i razlike u pogledima istraživača o njihovom obrađivanju su uzrok što su krajnji rezultati njihovih studija iz ove oblasti stalno utoliko manje slični, ukoliko je naučnik produhovljen, a ukoliko se pri tom služi što samostalnijom metodom istraživanja. Jer, dok jedan velik deo istoričara veruje da dnevni rad svog visokog zvanja mora da otpočne iz religiozno bojažljivog poštovanja za čistu sigurnu istinu, utvrđenu neospornim činjenicama i svedočanstvima ili zbog otmenog udobnog nerada tamo gde je sunce istorije već obasjalo narod i gde je započeo svetao dan njegovog života i delanja, dok drugi hrabriji i željniji znanja od onih usmeravaju svoje poglede u tamu da bi po mogućnosti spoznali ranije, pre potpunog razotkrivenja željno očekivanu tajanstvenu pojavu obavijenu lažnim velom magle, tragaju mnogi na krilima fantazije da dospeju kroz neodmerene prostore istorijske noći naviše do izvora svetlosti, koje još nije dostigao nijedan pregalac i da sputani neizbežnom sudbinom zastanu u ponoćnom času, gde prestaje vlast čoveka i započinje gledanje duhova.

Ali različitost rezultata istraživanja o praistorijama naroda ne oduzima zato zasluzi istraživača dužnu pohvalu. Čovek koji stremi ka većem obrazovanju treba da upozna istoriju svog naroda u celosti, jer samo na istorijskom putu može da se zadovoljavajuće pouči o svom i tuđem postanku i bitisanju; a svaki pokušaj približavanja ovom cilju, bilo da je još toliko nesavršen, zaslužuje poštovanje."(*Über die Abkunft der Slawen nach Lorenz Surowiecki von Paul Joseph Schaffarik, Ofen, 1828, s. 3-5*) Drugim rečima, pozitivističko posmatranje povernih stvari nema u vidu karakteristike epohalnog delovanja svesti, njenog života i tvoračkih momenata, pa im ona, premda biva iskušavana, tako da misli, istražuje; ostaje u osnovi nevidljiva i nerazumljiva. Smisao reči evidencija time ne može da se redukuje na posredno pribavljena znanja bez uključenosti razumevanja kroz intencionalne akte svesti, bez energičnih procesa povezivanja stvari u samom njihovom poimanju, koja imaju svoj epohalni ili generativno-osmišljavani razlog egzistentnosti. Izveden na čistinu

taj razlog predstavlja smisao izložen u teorijski osvetljenoj čistini nazvanoj evidencija, a koja je dovedenost stvari na videlo, izdvajanje njenog pravog sjaja.

2. O starijem pominjanju srpskog imena, i njegovoj rasprostranjenosti

Najstariji dokumentovan podatak o srpskom imenu nalazimo najkasnije 69. ili 75. g. naše ere, u poznatoj knjizi Plinija Cecilija Drugog *Poznavanje prirode*. U Plinii Caecilii Secundi *Historia naturalis*, VI, c. 7, § 19/ Leipzig, 1875/, nailazimo na srpsko ime u latinizovanom obliku - Serbi. On doslovno kaže: "**A Cimmerio accolunt Maeotici, Vali, Serbi, Zingi, Psesii**" (*Pored Kimerana stanuju Meotici, Vali, Srbi, Zingi, Psesi*). Topografija tla na kome se srpski etnik prvi put jasno imenuje jeste severoistočno od Bosfora kod Kimerana, Sarmata i Međana. Čitav vek posle ovog Plinijevog navoda /najkasnije 175. g. n. e./, nailazimo na pomen srpskog imena u delu *Geografija* velikog egipatskog naučnika koji je svoja dela pisao na starogrčkom jeziku, Klaudija Ptolomeja: "Μεταξυ δε των Κεραυνιω ορειων και του Ρα ποταμου Οριναιοι και Ουαλοι και Σερβοι (Σιρβοι)" (*Između Keraunskog gorja i reke Ra /smešteni su/ Orineji i Vali i Srbi*).^[2] Pored ovog antropogeografskog podatka po kome pleme Srba obitava područje Zakavkazja u pontskom zaleđu, on nam daje za nas još značajniji podatak da u Panoniji postoji i grad-naselje koji se naziva Σερβίνοϋς- (Serbinum). Ovaj "Srpski grad" ili "Srbica" ubeležen je na njegovoj mapi Donje Panonije ili Podunavskih regija negde u savskom porečju, na mestu današnje Gradiške, ili je moguće čak da ide i severo-zapadnije do Siska i Zagreba. Postojanje imena mesta koje je svoj toponim dobilo, očigledno prema narodu koji u njemu živi, prvorazredno je svedočanstvo kako to nije mogla da ostvari neka slučajna plemenska zajednica koja se tu zatekla, ili neki novopridošli element u Panoniju bez odgovarajućih karakteristika naroda sa kulturnim identitetom, koji se pre svega ogleda u samosvesnom nošenju vlastitog imena. Za srpsko ime svedoči i toponim za reku Ksant, često pominjanu još od Homerovog doba, za koju antički geograf Strabon 63-19 g. st. ere, kaže: "εἶθ' ὁ Ξανθοῦ ποταμοῦ ὡς Σιρβεν ἐκλουν οἱ προτερον" (*Kako su reku Ksant Srbica nazivali ranije/ (Strabonis rerum geographicarum libri septemdecim, Basileae, 1571., s. 763/ Dokumentacija kojom se raspolaže u ovom pravcu jeste i ona koja potiče od Jermenina Mojseja Horenskog (370-487/492.), čiji su tekst Šafarik i Surovjecki preveli na nemački jezik dajući i latinični transkript originala, ovako: "Das Land der Thraken liegt csthlich von Dalmatien bei Sarmatien; und es hat Thrakien fñf kleinere Provinzen und eine Grosse, in welcher fñf slawische Geschlechter sind, in deren Sitze die Gothen einwanderten; auch hat es Berge, Füsse, Seen, und Inseln, und zur Hauptstadt das glühliche Constantinopel." (Zemlja Tračana leži istočno od Dalmacije kod Sarmatije, i Trakija ima pet malih i jednu veliku provinciju u kojoj živi pet slovenskih plemena, gde su se skrasili i Goti, imajući gradove, reke, more i ostrva, prema glavnom gradu srećnom Konstantinopolju). Na str. 143. istog spisa iz koga navodimo citat, *O poreklu Slovena*, Šafarik daje imena tih provincija - Evropa, Trakija, Hemimont, Rodopi, Mezija i Skitija, kao i - Sarmatija. U spornoj tezi da su Srbi i Sloveni tek nakon šestog veka naše ere nastanjeni na tlu Balkana, kod Šafarika vidimo izuzetno kritičko učešće mišljenja koje je vredno da se navede ponovo - " Isto tako ne manjkaju istorijski majstori koji su hteli da nadmaše cara Konstantina i u ovoj geografskoj jasnosti. Najpre je iz njegovog dobro poznatog Baribaria ili Bagivaria postao kao čarobnim štapićem Babigoria, Babje gorz, jedan vrh Karpata, po ovom imenu jedva poznat najbližim stanovnicima, a učenom svetu tek nakon Dugoša, iako ono skoro doslovce verno odgovara istovremeno latinsko-*

franačkom Bajobaria, Bajuvaria Bajoaria, Bojoaria, iako ono po imenu zvuči kao karpatski vrh, biće da ga prema svakoj ljudskoj verovatnoći, nikada nije čulo Konstantinovo uho. Zatim se htelo zaključiti da bi se priča svela od brega do brežuljka, na osnovu okolnosti, da su se Srbi u povratku vraćali preko Beograda (isto kao kada bi morale putujuće horde naroda kretati se iz Makedonije za Češku i Šleziju po matematički ravnoj liniji preko vrhova Šare i Velebita): da je Konstantin mislio da su severnokarpataska Hrvatska (Chrowatine) i Srbija u Galiciji i Voliniji ali da se bog nedostatka karti zbog nepoznavanja pravog položaja zemalja, samo pogrešno izrazio. Rado ću priznati da car nije imao pred sobom bečke ili pariske karte generalštaba o Velikoj Krovaciji i Srbiji; ali ne mogu da mu pripisem tako nemoguće apsurdno geografsko neznanje, da bi mogao da ostavi da ostanu preci njegovih šticećenika u ruskoj Srbiji, o čijem se položaju u ostalom na drugom mestu izrazio zadovoljavajuće, da su potčinjeni franačkom kralju Otu, i njihovi sinovi koji su odatle otišli u Ilirikum u nasleđenom franačkom ropstvu. Ali da Konstantin nesumnjivom sigurnošću dozvoljava da se isele njegovi Horvati iz češko-šleske Horvatske i njegovi Srbi iz češko-majsensko-lužičke Srbije, mora da izgubi verodostojnost njegovog kazivanja kod svih prosvetljenih i punoletnih. Jer nikako se ne može složiti onaj koja je na osnovu poznavanja istorije slovenskih jezika stekao čvrsto ubeđenje, da su današnji slovenski dijalekti u celini ili mali izuzeci postojali već u VII veku, da su se ilirijški Srbi i Horvati odvojili tek polovinom VII veka od lužičkih i šlezijških, kao ogranak plemena. Srpsko na Elbi i ono na Savi nalaze se na suprotnim krajevima dva slovenska jezička poretka i u VII veku nisu mogli da čine jedan dijalekt i nisu mogli da pripadaju jednom plemenu. Da je Konstantin svoje kazivanje crpio iz čisto pismenih ili usmenih izvora, a da nije veštački ispreo jednostavnu činjenicu o srpskom naseljavanju pod Herakliusom na Haliakomon-u, nakon tri stotine godina u jednom političkom apologu, ne bi se tako grdno mogao ogrešiti. Jer nemoguću činjenicu nisu mogli kao stvarnu da prikažu čisto pismeni ili usmeni izvori, kao nešto što se stvarno dogodilo. Na osnovu napred rečenog, manje će nas začuditi, da Konstantin dopušta da je car Heraklius poklonio Horvatima i Srbima zemlju, koju sam nije posedovao, koju su posedovali još prema njegovom sopstvenom svedočenju, od 449. godine ili prema nekima od 549. godine Huno-Sloveni (Konstantin navodi Avare kao Hune), a prema Paul Winfrid-u od 569. god. ili prema Vizantijcima od 598. god Avaro-Sloven i iz koje su sada Horvati i Srbi izgleda one prve izbacili krvavim ratom, samo da bi postigli da u zemljama koje su sami osvojili, budu podanici grčkog cara. Car Konstantin je jako dobro poznao fizičku snagu, političku zrelost i faktičnu nezavisnost Bugara, Srba i Horvata; bol za gubitkom ovih provincija izbija svuda u njegovim spisima; on ponavlja stare odnose istih prema grčkom carstvu i ropstvo Horvata i Srba do unuka na osnovu Herakliusovog poklanjanja zemlje; i svuda se vidi nastojanje da se sve ovo dokaže barem perom kao pravovaljano, što su tek nakon njega mogli stvarno da ozakone mačem Basilius bugarski dostojanstvenik i Manuel Komnenus. Ja lično verujem da je došlo do delimičnog upada Horvata i Srba krajem VI i početkom VII veka u grčki Ilirikum; da se ovo doseljavanje pod Herakliusom dogodilo na način kako je to ispričao Konstantin, ne mogu da se uzdržim od sumnje. Uporedi Katanscich de Istro p. 199 ss. Nakon odbacivanja ovog jedinog datuma koji se najavio krajnje pouzdanim, a na osnovu bližeg posmatranja veoma nesigurnim, pa gde je jedan jedini određen podatak o epohi naseljavanja Slovena u Trakiji i Ilirikumu? Zar se na kraju ne svodi sve na ono " verovatno" ? Istoričar se veoma rado izdiže iznad poteškoća istraživanja i brzim korakom prelazi iz oblasti verovatnoće u izvesnost. Osvajanje Mezije od strane Slovena, predstavlja primer za to. U celokupnoj

istoriji ne nalazi se ni slovice o vremenu ovih događanja; a ipak svi noviji istoričari smeštaju ovo vreme hronološkom određenošću u vreme vladavine cara Herakliusa. Ova pretpostavka teško da se slaže sa stvarnim činjeničnim stanjem. Pred nama se nalazi barem jedno jasno svedočanstvo Mojseja od Horene, koji ovome protivureči. Među svim Slovenima, koliko mi je poznato, F. Durich je jedini koji je spomenuo i odmerio ovaj čudan zapis armenskog istoričara; jer oni pisci koji na njega gledaju katkad, samo kao na jedan citat, a da ga nisu ni pročitali, već na njega bacili samo iskosa jedan pogled, ne mogu biti ovde uzeti u obzir. Ali Durich je koristio samo krajnje pogrešno Londonsko izdanje 1736. Mosesa Horene na čijem se izopačenom tumačenju ne mogu graditi čvrsta mišljenja. Zahvaljujem ljubaznoj dobroti P. Arsenius-u Anthimosian-u, članu Mehitarijskog reda u Veneciji, zaslužnog za širenje religiozne i literarne kulture Armena i navodim prepis u izvornom jeziku, pribavljen nakon brižljivog poređenja sa najboljim i najstarijim rukopisima navedenog istoričara, ali nažalost ne na osnovu rukopisa. On glasi: (str. 140 originala) latinični navod " Tragatzotz aschcharhn harewelitz galow Dahmadioh, ar jeri Sarmadioh. Jew uni Tragia pokr aschcharhs hing, jew mi mjetz, horum jen Sglawajin askk jota. Orotz pochanag mdin Kutk. Uni qerins jew kjeds jew kahaks jew lidschs ghzis jew zertschanig mairakahaku Gonsdandinubaulis," i doslovno prevedeno: Zemalja Tračana leži istočno od Dalmacije kod Sarmacije; i Trakija ima pet manjih provincija i jednu veliku u kojoj je pet slovenskih rodova, u čija sedišta su se doselili Goti; ima i brda, reke, gradove, mora i ostrva, a kao glavni grad srećan Konstantinopolj." Ako se ovaj navod uporedi sa Vistonskim izdanjem (Whistonsche Ausgabe), proizilazi, da je sasvim ispuštena Sarmatija navedena u ovom navodu iz svih rukopisa i da je broj sedam rodova, konstatovan u najboljim rukopisima, pretvoren na nesrećan način u 25, što se može objasniti s time, što su u armenskom pismu veoma slini znakovi za brojke 7 i 5. Još postoji razlika što se reč S g l a w a j i n, adjektiv singulara, koja stoji u rukopisima, pojavljuje u oba dotadašnja izdanja kao Sglawatzotz, substantiv plurala. Poznato je da literarna delatnost Mojseja od Horene, istoričara i pesnika, kao hvaljenog prethodnika armenske literature, pada u prvoj polovini V veka, a da je on prema dokumentima od Arzerun-a, rođen u drugoj polovini V veka i da je umro u starosti od 120 godina, da je obrazovan u Aleksandriji, Rimu i Grčkoj, da je punovažni očevidac velikih događaja, koji su se odigrali u njegovoj blizini, na istoku Evrope i na zapadu Azije. O istinitosti i velikoj upotrebljivosti njegove, doduše, kratke ali zato ne manje veoma dragocene armenske hronike koju je delimično crpeo iz zapadnih spisa, postoji samo jedna saglasnost među svim poznavacima; ali podeljena su mišljenja o kratkom izvodu o poznavanju sveta koji je on pridodao u svim rukopisima njegove hronike, koju su Armeni kroz sve vekove priznavali za njegovo delo, u kojem se upravo nalazi spomenuto mesto o Slovenima."/Šafarik, *isto*, str. 143/

Što se tiče teze, (koja je ozloglašena), da su stari Iliri isto tako neki protosrpski etnik; o tome Šafarik, kaže sledeće: "Jer da su stari Iliri bili stvarno istrebljeni, te da Sloveni nemaju ništa drugo do "razrovane gradove po celoj Iliriji", ili da su našli pustinju bez ljudi, kako bi onda došlo do toga, da još i danas postoje sva imena, koja su spomenuli stari geografi i istoričari u Iliriji i Trakiji, uz neznatne izmene? Bez neposrednog jezičkog nasleđa među ljudima, to bi se moglo objasniti još jedino božanskim otkrićem."(*Über die Abkunft der Slawen nach Lorenz Surowiecki*, Ofen, 1828., s. 151)

U svojim *Slavjanskim starožitnostima* (I, 98), nakon izvođenja svedočanstava o rasprostranjenosti srpskog imena i njegovih izvedenica, on kaže: "Ein so uralter, in der Heimat tief eingewurzelt, bei den Fremden ungewohnlicher Name kann seinen Ursprung und seine Bedeutung am nat'rllichsten nur in seiner Heimat gefunden haben." (Jedno tako prastaro i u zavičaju duboko ukorenjeno ime, a za strance neobično, moglo je da vodi svoje poreklo i da ima najprirodnije značenje samo na svom zavičajnom tlu) /P. J. Schaffarik, *Slawische Alterthümer*, Band I, Leipzig, 1843, s. 98/

Činjenje ovih podataka spornim (obično na taj način da se uzima za grešku u rukopisu, ili da se podrazumeva slučajna podudarnost sa nekim nedefinisanim etnikom koji iza toga stoji), što se i uobičajilo nakon iščezavanja zastupnika tzv. "romantičarske istorije" i upornog potiskivanja onih koji su istraživali i mislili autohtono, više je nego čudna pojava. Miloje Milojević sa svojim delom *Odlomci istorije Srba* /I, II, Beograd, 1872/, kao i Sima Lukin-Lazić sa svojom *Kratkom povjesnicom Srba* /Zagreb, 1894/, prosto su ismevani sa propratnim anegdotama o njihovom pristupu stvarima, obaveštenosti i obrazovanju, a Jevstatije Mihajlović sa svojom knjigom *Iliri i Srbiji ...* /N. Sad, 1843/, prošao je otprilike jednako nezapaženo kao i onaj na čiju se knjigu o poreklu Slovena najčešće i najradije pozivao - Pavle Josif Šafarik. Kasnije osude koje se često graniče i sa gotovo otvorenim prezirom, očigledno je da su došle iz duboko puštenih korenova u konzervativne vizantinsko-hrišćanske interpretativne modele, kojima je radi penetracije vlasti i neugroženosti "širenja vere" pogodovala klima notornih iskrivljavanja ovih (preostalih) očiglednih činjenica, kao i u potonje "nordijske teorije", koje su sa osloncem na ove već zgotovljene vizantijske samo pojačale tretman obeskorenjivanja naroda na ovom tlu, za potrebe "Drang nach Osten"; a koji je i očigledno pokušao u svetskim ratovima ovog veka. Čitava plejada vizantinskih historiografa, uz poneki časn i izuzetak, uspevala je u veoma nenaklonjenim i nesrećnim okolnostima po srpski /i uopšte slovenski/ živalj (najčešće preko prestiža koji je postignut kroz podanike u Hristovoj crkvi), da razvija i širi tako uobličene teorije. Misionarska hrišćanska provenijencija (vođenje politike drugim sredstvima), vodila je u uterivanje osećaja nedostojnosti i nižerazrednosti ili u posrtanje pred duhovnom okupacijom, a kompleks obeskorenjenosti sasvim dobro je nalegao na otvoreni program konvertitstva i neofitizacije^[3].

Sa time su nam ova četiri izvorna podatka, koja ne potiču od samih Srba ili iz moguće pristrasnih slovenskih izvora, prvorazredno svedočanstvo s početka naše ere o topografskom postojanju Srba u Zakavkazju i Donjoj Panoniji. Iz istog perioda mi slovenske dokumente ni nemamo, ali oni iz jedanaestog veka (kontaminisani hrišćanskim "pogledima na svet"), ne mora da znači da su jedino rukovođeni interesima evidentnim u rimskom terminološkom korpusu toponima. Recimo: *Ilirik*, kao "Iljurik", "Inorik" ima i neku vezu sa "Iliosom", (trojanskom starodrevnom dogrčkom državicom), kao što se *spominje u Nestorovoj hronici*; takođe sa tvrđenjem da su Sloveni poreklom sa Podunavlja.

[4]

Pored ove neosporne dokumentacije postoji i čitav niz naziva za Srbe, koje su im davali grčko-rimski istoričari - *Neuri*, *Budini*, *Kimeri*, *Sarmati* (Herodot), *Venedi* (Tacit, Ptolomej, Jordanes), *Anti*, *Spori*, *Pali* (Prokopije) it.d., za šta je naš i svetski najveći slovenolog, Pavle Josif Šafarik, u svojoj knjizi koja govori o poreklu Slovena, objavljenoj još početkom

prošlog veka, a pri tome ne dopuštajući sebi da posrne pred duhovnom okupacijom pretećeg vizantijskog cezaropapističkog autoriteta ili potonjih pangermanskih historiografskih holizama centriranih u tzv. "nordijskoj školi", uopšteno izveo pravi zaključak: "Zaista je čudno da mi tim starim piscima pripisujemo sveznanje i nepogrešivost, o čemu čak ni oni sami nisu sanjali! Strabon priznaje na više mesta, da niti on, a niti oni pre njega nisu u tom smislu nešto više i nešto zasigurno znali. Ptolomej je, istina, sabrao iz raznih starijih i savremenih izvora gomilu imena, dobivši naziv "božanskog geografa", a opet, on bi se i sam našao u neobranom grožđu, kada bi neko zatražio, da napravi klasifikaciju tih njegovih imena po jezičkoj, ili pak krvnoj srodnosti naroda na koje se ta imena odnose.

Tacit, poznat kao glavni izvor o Germaniji, koji uostalom, dolazi sam sa sobom u protivrečnost, sa drugim piscima pa čak i sa činjenicama i prirodom stvari, priznaje, da ništa ne zna jasno o odnosu i srodstvu Germana, Veneda i Sarmata, premda je bio u Germaniji. A Prokopijevo naklapanje o Skito-Gotima i Sarmato-Germanima treba za nas /još i/ da bude kanon genealogije naroda? ! Ne! Svedočanstva ni jednog ni drugog, niti više takvih svedoka, ovde ne može da odluči; kroz takav jedan lavirint može da nas vodi jedino sveukupno istraživački, istinski i sveobuhvatan rad."/Paul Joseph Sachaffarik nach Lorenz Surowiecki, *Über die Abkunft der Slawen*, Ofen, 1828, s. 79;80/ Takav rad metodološki i sadržinski izveden je naročito u njegovom dvotomnom delu *Slovenske starine* (Prag, 1836; 1837), tako da je u njemu iscrpljena gotovo sva relevantna istorijska građa na najbolji naučni način, a to znači da su u njoj već date pretpostavke ili tematizovane mogućnosti za produbljeniju tematsku obradu i širenje pitanja ka produbljenijim dimenzijama tako dokučene istorije događanja ili povesnice. Pravi fenomen takve arheografije koji se ne javlja samo kao goli epifenomen istorije ili efemerija nekog bezličnog sudbinskog toka, jeste i fenomen srpskog imena, koji kao fenomen baca svoj sjaj kroz dokumentaciju i šifrovane poruke u oskudnim i nedovršenim slikama prostora i vremena, a koje sami valja rekonstruktivno da oblikujemo i tumačeći dovoljno dobro da razumemo.

U krajevima između Dnjepra i severoistočnih Karpata obitavaju Srbi u svojoj zemlji "Bojki" prema navodima Konstantina Porfirogenita iz X veka n.e., ali i bez tog svedočanstva postoje potvrde za njihovo obitavanje u nekadašnjoj oblasti tzv. "Tripoljske civilizacije" koja starinom seže do dva milenijuma pre n.e. Naučnik Lubor Niderle u svom delu *Slovanske starožitnosti*, Puvod a počatky Slovani jižnich, V Prage, 1906 /I, 1741/, upozorio je da narod koji Herodot imenuje kao *Neuri*, nosi suštinska obeležja slovenskog etnika, kao što je to pre njega Šafarik konstatovao za *Budine*. O tome Herodot kaže: "A Neuri imaju skitske običaje. Za vreme jednog pokolenja pre Darija morali su da napuste svoju zemlju zbog zmijske. Mnoge su se zmijske pojavljivale iz njihove zemlje, a još više ih je upadalo spolja, iz pustinje, dok nisu bili prisiljeni da napuste zemlju i da se nasele među Budine. Izgleda sa su svi ovi ljudi čarobnjaci, jer Skiti, pa i Heleni nastanjeni u Skitiji, pričaju da se svaki Neur jedanput godišnje pretvara u vuka, a zatim ponovo dobija svoj prvobitni oblik. Mene nisu mogli u to da uvere, ali oni uporno tvrde da je to istina, pa se čak i zaklinju."/Herodot, *Istorija*, IV, 105/

Ime Budini teško da može da potiče od nečeg drugog sem od slovenskog apelativa "biti budan", za šta i Šafarik nedvosmisleno utvrđuje kako: "prinalažegj dle wšij podobnosti ku

kmenu windickemu čili srbskemu" (*Slov. starož.*, II, 157; *Budini*/, utemeljujući takvo shvatanje na raspoloživom njihovim opisu kod Herodota. On nas izveštava o velikom plemenu veoma plavih očiju *γλαυκόν τε παν ισχυρως*, koje je ride kose i gradi kuće i hramove od drveta. Oni su starosedeooci (*αυτόχτονης*), i stočari (*βομάδες*), koji se bave vrtlarstvom i hrane hlebom /*Her. Ist.*, IV, 108;109/. Pozivajući se na navedeni izveštaj o svetloj kompleksiji i ksilotektonskoj arhitekturi koju prati gostoljubivost i dopuštanje pridošlicama da slave boga Dionisa, Šafarik smatra da su oni, isto kao i Neuri brodoteče - slovenski živalj, jasnije vindski ili srpski. To se slaže i sa kazivanjem u Ptolomejevoj *Geografiji* (I, 3. c. 5): "*Και παλιω μεταξύ Πευκινον και Βαστερνων Καρπιανοι, υπερ ους Γεουβνοι, ειτα Βωθενοι.*" /*Opet, između Peukina i Bastrana su Kaprijani, iznad kojih su Gebini, bilo Bodeni/Bodini*). Njih spominje i Pomponije Mela, navodeći da Budini i Gelonci nastanjuju drvene gradove, kao i Plinije: - "A Taphris per contineutem introrsus tenent Auchretae apud quos Hypanis oritur: Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetae, Budini, Basilidae et caeruleo capillo Agathyrsi" (*Od Tafrisa se dalje protežu naslonjeni na Auhete koji stane Hipan: Neuri, koji su kod Boristena /Dnjepra/, Geloni, Tusageti, Budini, Basilide i Agatirsi plavičaste kose.*) /*Plinius, Nat. hist.*, IV, 12., § 88/ Ove grčke, egipatske i rimske izveštaje dopunjavaju i *Res gestae* Amijana Marcelina, velikog vojskovođe propaganskog cara Julijana Apostate, i njegovog glavnokomandujućeg za Istok, čije se središte nalazilo u Sremskoj Mitrovici: "Inter hos Neuri mediterranea incolunt loca, vicini verticibus celsis, quos praeruptos geluque torpentes aquilones adstringunt. Post quos Budini sunt et Geloni perquam feri, qui debractis peremptorum hostium cultibus indumenta sibi equisque tegmina conficiunt, bellatrix gens." (*Među tima Neuri naseljavaju sredozemna mesta, baš okrenuti susedima čije strmine povezuju zaleđene severne strane. Posle takvih su veoma srčani /ljuti/ Budini i Geloni, koji su neprijateljima koje isprašnjavaju oduzimali kožna /kultna/ odela i sebi sačinjavali iste odore; ratoboran narod.*) /*Ammianus Marcellinus, Res gestae*, XXXI, c. 2, § 14/

Mada su ove militarističke opaske Amijana Marcelina (rođen oko 330. g. n.e., vojnik već od dvadesete godine i ubrzo postao trupni oficir garde, 363. g. pratio cara Julijana Apostatu u pohodu na Istok, te 395. napisao svoje *Res gestae*), nešto što samo potvrđuje određeni mentalitet slovenskog živilja koji se očuvao i do danas (nešto kasnije slične će konstatacije da iznese i Mavrikije u svojim *Strategematama*), za nas je značajnije to što potvrđuje Herodotove izveštaje, a navodi i podatak da se u Podunavlju i današnjoj Bačkoj nalazila i čuvena "Villa pistrensis", u kojoj su živeli "varvari", a što neodoljivo može da nas asocira na dan danas postojeći toponim "Ribnjak", moguće i na sremskoj strani Dunava, preko puta Novog Sada. Na slične neobične podatke možemo da nađemo i u već davno poznatim i priznatim spisima. Takva je i studija Đerđa Fejera o poreklu i prvim pojavama Mađara, ali i ostalih naroda oko Crnog Mora - *Aborigines et incunabula Magyarorum ac gentium cognatarum populi pontici*, Pontus; disquisivit Georgius Fejer. - Budae: Typis Regiae Universitatis Hungaricae, 1840. (R 19 Lat III 1) Ova paleoistorijska i geografska (bolje reći antropogeografska) studija, koju je odlični Fejer kao bibliotekar i poznavalac izvora pisao stručno i odmereno, sadrži i jednu geografsku kartu datovanu na 1449. godinu, koja predstavlja rasprostranjenost Rusije, na kojoj se "Alba Serblia" nalazi od Alpa niz celu Posavinu, a između Danske i Poljske - Slavonija. Ona potvrđuje opis koji je čuveni istoričar Helmold još davno ostavio u *Letopisu Slovena*: "Laba, opet, delimično teče isprva snažno u Češkoj i takođe kod Soraba, a u srednjem toku deli Slovene od Saksonaca, deleći

i najnoviju hamburšku parohiju id bremenske, ulazeći u slavni britanski Okean. Druga reka, to jest Odra, spuštajući se iz Boreja, prolazi sredinom naroda Vinula, deleći Pomerane od Vilcija (Ljutića), kod kojih su vrata što ih pomorci zovu Baltičkim. Nekada je tu bila najgospodstvenija država Veneta, koja se sastojala od najslavnijih naselja Varvara i Grka, što su bili u vezi. O njihovim čuvenim gradovima, čija se veličina nekada isticala sa pouzdanom snagom, koliko je moguće podsetiti se, uzvišenog je statusa. Najviše od svih zdravih gradova, od kojih je sačinjena Evropa, bejahu oni koje su naseljavali Sloveni sa ostalim mešanim narodima, grčkim i varvarskim."^[5]

Spominjući sasvim jasno i Neure i Budine, za koje od Herodota znamo da žive kao susedi Skita (oko skitskog etnika poprilična je zbrka, ali preovlađuje uverenje da su to takođe denominovani Sloveni), Marcelin nas još više utvrđuje u uverenju da je to tako. Sam Herodot produžava: "Jedna od skitskih reka je, dakle, Ister /Dunav od ušća sa Savom do Crnog Mora/, a druga je Tiras /Dnjestar/; i on izvire na severu, iz jednog velikog jezera koje se nalazi na granici između Skita i Neura. Na njegovom ušću naselili su se Heleni, takozvani Tirenjani." /Hdt., *Ist.*, IV, 51/ Skitska su očito južnoslovenska plemena u Donjem Podunavlju i Podnjestrovlju, a oni koje naziva Tirenjanima, Tirsenima (prema drugim dokumentima - Pelazgi, Rasi i Rašani), jesu sami autohtoni prethodnici, oni "preci Helena" koji su od njih u davnini osvojeni i asimilovani. Svakako, tu nailazimo na jedan jasan rez koji će trajati neizvesno do kog vremena, jer u tom načinu posmatranja ovoga o čemu mi pokušavamo da nađemo u povesnici - naprosto nema. I gospodin Radivoj Pešić našao se pred tom čudnom nedoumicom: "O samom prisustvu Slovena na Balkanu i slovenska i neslovenska historiografija ponudila je dokumentaciju koju je ostavio Konstantin Porfirogenit, a prema kojoj, kao što je poznato, ne nalazimo prisustvo Slovena na Balkanu pre VI veka naše ere. Ali Porfirogenit na zalazi u detalje. On ne navodi koji su to Sloveni. Je li to samo novi talas ili prvi talas seobe i naseljavanja? Nisu li ti Sloveni samo nov prodor Slovena na svoja stara ognjišta. Jermenski hronograf Mojsije Horenski (*Moses Von Chorene*) koji je stariji od Porfirogenita punih pet stotina godina ukazuje da u Trakiji još u njegovo vreme, a prema njegovim izvorima i u dubljoj prošlosti, u pet oblasti živi sedam slovenskih plemena." Sa ovom konstatacijom, on nastavlja: "Trakija je, kao što znamo na Balkanskom poluostrvu, ali sa kakvim opravdanjem su savremeni istoriografi potcenili i odbacili navode jermenskog pisca, nije izvesno, kao što nije izvesno ni to koji su sve razlozi doprineli da istoriografi novijeg doba zapostave i odbace navode gotskog pisca Jordanesa koji je takođe stariji od Porfirogenita punih pet stotina godina, a koji piše da su Anti i Veneti dva najveća slovenska plemena. To nisu samo oni Veneti koje ćemo naći u Paflagoniji i na severu današnje Italije, Austrije, Švajcarske sve do Baltika, već i oni Beneti koji su pre Trojanskog rata i posle njega, bili nastanjeni u oblasti srednjeg Podunavlja, duž Timoka i Morave, sve do izvora Vardara, a otud preko današnje Crne Gore i na severnom delu istočne obale Jadranskog primorja."/Radivoj Pešić, *Zavera poricanja*, Beograd, 1996., str. 42/

Umesto da se nejasna istorijska razdoblja sve više rasvetljavaju, profesor Pešić je primetio da se u nuđenju koncepcija nedokumentarnih i kreiranih prošlosti ta razdoblja sve više zamućuju zarad ideoloških ili političkih preimućstava, iz čega sledi: "Iz ovoga su proizišla dva osnovna pravca u historiografiji: takozvani dogmatski koji je bio u isključivoj službi cara i gospodara, i takozvani jeretički koji je težio istini mimo volje cara i gospodara. Prvi

je pisao istoriju bez glave, a drugi je gubio glavu zato što je pisao istoriju. Jeretičari su istraživali univerzalnu ideju sveta, dogmatičari su univerzalnost te ideje parcelisali sa tendencijom otuđenja i međusobnog suprotstavljanja, ali u ime univerzalnog. Jeretičarima su posečene glave, a dogmatičari imaju dugovečan život i bez glave."/isto, str. 43/

Ubeđenje Radivoja Pešića, kao i Milana Budimira i mnogih drugih koji su ostvarili uvide u drevne povesnice, sastoji se u sledećem: "Najstariji među njima (drevnim narodima) su Pelasti čija je istorijska prisutnost *dokumentovana* na područjima današnjeg Balkana, Male Azije i Apeninskog poluostrva. Na tim prostranstvima nalaze se i Tračani i Iliri, Mezapi i Mizijci, Japodi Japigi, Pelagonci i Peonci, Dardanci i Brigi, odnosno Frigi (Frižani), Enetoi, Vendi, odnosno Veneti koji se protežu od Paflagonije u Maloj Aziji, preko današnjeg Balkana, u srednjem Podunavlju, duž Timoka i Morave do Vardara, i dalje preko severne Italije, današnje Švajcarske, Austrije i Nemačke do Baltika, a nauka ih je dokumentovano otkrila kao *Slovene*" /isto, str. 49/

3. Dešifrovanje slovenskog i starsrpskog areala, prema drevnim istočnicima

Kako smo to već izneli, navedeni Plinijevi Serbi i Ptolomejevi Σέρβοι, javljaju se u onim oblastima koje se nalaze u Panoniji i istočno od Bosfora, a gde se prema sasvim nespornim arheološkim podacima uklapa i prostor tzv. "Tripoljske civilizacije", za koju nema više nedoumica oko naroda koji ju je nosio. To su neosporno Sloveni na tlu Ilirika, koji su tu oblast nazivali nekim svojim imenom, "Severin", "Inorik" "Sabatija /Istok/". Činjenje ovih podataka spornim (obično na taj način da se uzima za grešku u rukopisu ili da se podrazumeva slučajna podudarnost sa nekim nedefinisanim etnikom), koja se gotovo potpuno uobičajila nakon iščezavanja zastupnika tzv. "romantičarske istorije" (premda uopšte nije jasno zašto tu ubacuju i sasvim skrupuloznog i argumentima naoružanog Šafarika), ima svoje duboke korene u posrtanju pred duhovnom okupacijom koju je ovom našem balkanskom tlu namenila ekspanzionistička politika misionarske vizantijsko-hrišćanske provenijencije, kao i potonje tzv. "nordijske škole", koja je uzdizala Germane iznad svih i svega.

Ovde ne valja smetnuti s uma ni čitavu plejadu vizantijskih istoričara, koji su, uz nekoliko časnih izuzetaka, uspevali mnogo uspešnije, usled ugleda i uticaja Pravoslavne crkve kroz koju su te teorije širene, da zbog sličnih motiva Srbima nametnu kompleks naroda bez korena i stabla, nekih dođoša pod njihove granice u VII veku naše ere, čak "ropskih priroda" i "po etimološkom imenu Srba", kako je to videvši obuću na njihovim nogama (verovatno opanke), baš "celomudreno" zaključio hrišćanski car Konstantni Porfirogenit u 10.-om veku.

Kao što je to Šafarik još davno primetio, to je očigledno jedna veoma dobro smišljena politička podvala^[6], jer analiza ostalog istorijskog materijala (kao i nekih oskudnih arheoloških svedočenja koja smo dobili zahvaljujući sjajnom Miloju M. Vasiću, ali ne i njegovim "sledbenicima"), kazuje o daleko starijoj prisutnosti Srba na Balkanu, o čemu prvo treba pružiti kraću skicu, a zatim i šire razrade u relevantnoj literaturi koja se bavila izučavanjima tih sadržaja. Šafarik, naime smatra, bez obzira na uzuse verifikacije

hijerarhije nacionalnog ustrojstva tadašnjih država, kao standardizovanih realnih središta moći tadašnje Evrope, uz presudnu slovensku solidarnost, koja se ne zapaža kod mnoštva potonjih srpskih istraživača, kako su Srbi obitali i na Balkanu i Podunavlju i pre "Velike seobe", te da su se jednostavno prema Porfirogenitovim izveštajima sudeći, selili oni Srbi iz Propontida i Zakavkazja u svoje takođe matične predele, gde su već obitali istoimeni njihovi srodnici. Ovaj hrabar Šafarikov zaključak nije se mogao braniti jedino delovanjem u društvenom kontekstu oblikovanom stratigrafijom poimanja rimokatoličke dominante uticaja na socijalni život, politiku, nauku i obrazovanje habzburške monarhije, tako da su to "romantičarske slabosti" koje su u to vreme bile prihvatljive, a da su inače neutemeljene. Tako bi "pravo na slabosti" malih opozicionih naroda prema ideji i delovanju velikonemačkog hegemonizma i poravnavajućeg uniformisanja, gde bi se "kao iz šešira" izvlačili neki prastari Srbi i Sloveni, bilo više nego nepoželjno. Šafarik je i stoga morao da bude više nego skrupulozan u dokaznom postupku i iznošenju materijala na kojem je zasnivao svoje tvrdnje. Baš ova verodostojnost učinila je to da i do danas mnogi rezultati njegovih istraživanja odole ispitima vremena, te ostanu neprevaziđeni, kao oni koji se nisu podredili tekućim interesima vlasti i moći. U delu koje je pod naslovom: "Slovanske starožitnosti okres drugy od 476 pred. Kr. až do 988 po kr.", a koje je priredio i u Pragu izdao njegov takođe sjajni sinovac Konstantin Jireček 1863. g., Šafarik analizira izvore koje pronalazi kod Herodota (485-425. p. n. e.), zatim Gaja Plinija Cecilija Drugog (23-75. n. e.), Gaja Kornelija Tacita (oko 55-116. n. e.), Klaudija Ptolomeja (?-175. n. e.), Mojsija Horenskog (370-489), Prokopija iz Cezareje (500-562), sve do Adama Bremenskog (+1076), Nestora Kijevo-pečerskog monaha (1056-1116) i kneza Helmolda (+ 1170), uzimajući od njih podatke o slovenskom imenu i starini, ističući posebno i Srbe. U grčkim, latinskim, slovenskim i starogermanskim izvorima, Sloveni se spominju pod imenima: Slovani, Slavi, Slaveni, Sklavini, Vindi, Vendi, Anti, Srbi, Spori, Serveti, Zeruijani, Veneti, Heneji, Vineti, Vindoni, Hvinidi, Gvinidi, Budini, Neuri, Navri i td., kako već na početku svoje rasprave ističe Šafarik. Izveštavajući o raznim mogućim etimologijama, kojima se utvrđuje značenje slovenskog imena, on smatra da je najbliža istini ona koja kreće od pojma **SLOVO** (vidi, str. 50), a za najraširenije ime smatra da je među slovenskim narodima samim: Sloveni i Srbi. On dokumentuje srpsko ime u oblastima ruskih Slovena, u oblastima pribaltičkih i srednjeevropskih Slovena (i danas ostao etnonim *Lužički Srbi*, kao i oni Polapski), kao i svakako među Južnim Slovenima na Balkanu, što opet ide na ruku teoriji, još od Vuka Stefanovića Karadžića iznesenoj, da su "Srbi svi i svuda", tj. da je na neki način moguće "prvobitno ime" svih Slovena bilo Srbi. Još je Milan Budimir primetio da je Vuku tako pripisivan "pansrbizam", mada se on u svom spisu uopšte nije pozivao na Lužičke Srbe ili stare Zeriuane ili Zervane (= Srbijane), a gotovo isto mišljenje Šafarikovo prosto je ignorisano, mada je iznošeno sa doslednim pozivanjem na izveštaje Plinija, Ptolomeja, donekle Prokopija i ostalih relevantnih istoriografa. Šta tek onda reći na one poznate stihove iz *Osmana* Dživa Gundulića:

"Pri moru, ukraj srpskih strana, u pržinah pusta žala,
Leži Troja ukopana, od grčkoga ognja pala..."

U svom delu *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, 1791, Johan Godfrid Herder je učevoj evropskoj javnosti obratio pažnju na Slovene, smatrajući da su oni do tada "zauzimali više mesta na zemlji, nego u istoriji", jer su postali usled svog miroljubivog

duha žrtve jačih i surovijih suseda - Nemaca, Mađara, Tatara i Turaka. Skloni domaćinskom životu i vezani za zemlju, Sloveni su više trpeli nuždu ratovanja nego što su to želeli, a posledica je bila da su skloniji agresivnosti uspevali da ih potisnu i umanje njihov etnički i istorijski značaj u evropskoj civilizaciji. Herder piše: "Oni su voleli zemljoradnju, zalihu u stadima i žitu, a i poneku domaću veštinu, i razvijali su na sve strane sa proizvodima svoje zemlje i svoga truda korisnu trgovinu. Duž Istočnog mora, počev od Libeka, sagradili su pomorske gradove, među njima Vinetu na ostrvu Rigenu, koja je bila slovenski Amsterdam; tako da su održavali vezu i sa Prusima, Kurlandanima i Letoncima, kao što pokazuje jezik ovih naroda. Na Dnjepru su sagradili Kijev, na Volhvi Novgorod, koji su uskoro postali napredni trgovački gradovi, spajajući Crno more sa Istočnim, i donoseći proizvode Istoka severnoj i zapadnoj Evropi. U Nemačkoj su se bavili rudarstvom; razumevali su se u topljenju i livenju metala, spravljali su so, izrađivali platno, kuvali medovinu, sadili voćke i na taj način provodili veseo i zadovoljan, muzikalan život. Bili su darežljivi, gostoljubivi do raspikućnosti, voleli su slobodu u zemlji, ali su bili pokorni i poslušni, neprijatelji otimačine i pljačke. Sve im to nije pomoglo protiv ugnjetavanja; štaviše, doprinosilo je ugnjetavanju. Jer, kako se nikako nisu otimali o prevlast u sveti i nisu imali među sobom ratobornih naslednih vladara, i kako su više voleli da plaćaju danak ako bi im samo bilo moguće da na miru stanuju u svojoj zemlji, to su se o njih jako ogrešile mnoge nacije, a najviše narodi nemačkog stabla.

Već pod Karlom Velikim nastali su ugnjetavački ratovi, koji su očigledno za povod imali trgovačke koristi, mada su za izgovor imali hrišćansku veru; jer za junačke Franke moralo je, dabome, da bude udobno da sa jednom nacijom, koja se bavi zemljoradnjom i trgovinom, postupaju kao sa slugama, umesto da sami nauče i upražnjavaju te veštine. Što su počeli Franci dovršili su Sasi; u takvim pokrajinama bili bi Sloveni istrebljeni ili pretvoreni u robove, a njihove zemlje razdeljivane među vladike i plemiće. Njihovu trgovinu na Istočnom moru uništiti su Skandinavski Germani; njihov grad Vineta završio je žalosno zahvaljujući Dancima, a njihovi ostaci u Nemačkoj nalik su na ono što su Španci učinili Peruancima. Da li bi bilo čudno ako bi se nakon čitavih vekova podjarmljenosti i najdublje ogorčenosti ove nacije na njene hrišćanske gospodare i razbojнике njen meki karakter srozao do podmukle, svirepe tromosti svojstvene slugama? Pa ipak se svuda, naročito u zemljama u kojima imaju nešto slobode, može poznati njihovo negdašnje obeležje. Nesrećan je postao taj narod stoga što se, sa svojom ljubavlju prema miru i domaćoj radinosti, nije mogao trajno organizovati za rat, mada mu nije nedostajala hrabrost u snažnom otporu. Nesrećan, jer njegov položaj među narodima ga je doveo na jednoj strani u blizinu Nemaca, a na drugoj ostavio njegovo zaleđe otvoreno za sve napade istočnih Tatara, pod kojima je, čak i pod Mongolima mnogo stradao, veoma propatio. Točak vremena koje donosi promene, okreće se; nezadrživo - i kako ovi narodi mahom stanuju u najlepšem kraju Evrope, kada bi on bio sasam obrađen i još se iz toga razvila i trgovina, te kako se drugačije ne da ni zamisliti nego da će se u Evropi zakonodavstvo i politika umesto ratničkog duha sve više morati da potpomažu, i zaista će da se potpomažu, tihi vrednoću i međusobni saobraćaj naroda, to ćete i vi, tako duboko pali, nekada vredni i srećni narodi, najzad probuđeni iz svog dugog tromog sna, oslobođeni svojih ropskih lanaca smeti da koristite svoje lepe krajeve od Jadranskog mora do Karpata, od Dona do Moldave, kao vlastitu svojinu, i da slavite u njima svoje stare svetkovine mirne marljivosti

i trgovine." (Johann Gottfried Herder, *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, Berlin, 1784-1791., s. 24-26)

On je prvi jasno izrazio uverenje koje je Šafariku moralo duboko da imponuje, a to je da će se Sloveni prilagoditi uslovima civilizacije i ojačati je svojom svežom krvlju. Značajno nadahnuće izvršila je i njegova ideja da će slovenski um /Verstand/ da prosvetli i obnovi svet u vladanju iznurenih Latina i Germana, kao odmorna i sveža grupacija naroda. I poređenje da će to biti otprilike kao što su germanski varvari bili zauzeli mesto razmaženih Rimljana, nosi u sebi svojevrsnu simboličku težinu.

U tezi o pitanju postojanja jezika, koju iznosi pri početku spisa *O poreklu Slovena*, /tamo., str. 45/, postoji osvrt na jezičnost jezika, dakle pozabavljenost smislom i značenjem povesnog postojanja slovenske kuće bivstvovanja, gde Šafarik zvuči sasvim uključeno u savremene rasprave o starini i drevnosti jezika i pisma: "Sloveni su imali svoju azbuku, koja se zvala *bukvica*, ili *bogviedica*, nesumnjivi zato što su njenim posredstvom objavljivane božanske zabrane i saznanja za vreme verskih obreda. A da su od pradavnih vremena pisali svoje zakone na tablama, za to postoje višestruki i nesumnjivi dokazi! Između ostalog, u severnim pričama - *Zagama*, važili su još u davno doba Sloveni uopšte uzev kao *prosvećeni*. Tako su na pr. Normani slali u "zemlju *Vana*", tj. severnih Srba, čiji su ostaci današnji Lužički Srbi, koje Nemci nazivaju još uvek Vendima, svoje bogove i svoje slavne ljude da kod njih steknu znanja i mudrosti. Tako je došlo do toga da su oni od "Vana" uzeli ne samo mnoštvo reči, već i više božanstava, čija su imena ranije upotrebljavali kao sinonime uporedo sa svojim."

Da bi ovoj studiji obezbedio plauzibilnost i iscrpnost koju zahteva naučni karakter istraživanja stvari, Šafarik je pripremio obimno delo o slovenskoj arheografiji u kojoj je navedena teza osnažena dobijanjem podrške u ekstenzivnim navođenjima građe i detaljnijim opisima. U *Slavjanskim starožitostima*, nakon izvođenja svedočanstava o rasprostranjenosti srpskog imena i njegovih izvedenica, on u smirenom tonu jednostavno zaključuje: "Jedno tako prastaro i u zavičajju duboko ukorenjeno ime, a za strance neobično, moglo je da vodi svoje poreklo i da ima najprirodnije značenje samo na *svom zavičajnom tlu.*" /Schafarik, P. J., *Slawische Alterthümer*, Bd. I, Leipzig, 1843., s. 98/ U razmatranjima istorije slovenskog jezika i književnosti, predćiriliska pismenost takođe mu se čini nesumnjivom: "Sasvim je moguće, da su Sloveni doneli slovno pismo iz Indije, ali znanje pisanja koje su prirodno posedovali samo malobrojni, moralo se izgubiti zbog većitog lutanja tolikih plemena; neizvesno je, da li je od tog drevnog pisma nešto prešlo u ćirilicu ili ne. Prastare pesme, koje su tek u najnovije vreme srećom otkrivene kod Čeha i Rusa, dok su kod Srba sabrane, ukazuju na njihovu originalnost i čistotu, i na daleko ranije duhovno formiranje naroda, nego što se to obično uzima, pa svakom pada u oči da mnoge po njihovoj pripadnosti sežu u duboke starine (in die heidische Periode gehcren)."/Schaf., *Gescichte der Slawischen Sprache und Literatur*, (1833) s. 18/

Od kasnijih autora, anonimni bavarski geograf je onaj koji svedoči o takvoj starini. Od njega je sačuvan prepis rukopisa ranijih verzija iz XI, XII i XIII veka u redakciji nirnberškog lekara Hartmana Šedela (+ 1514), poznatog po svojoj inkunabuli o Langobardima. List 148b ovog rukopisa, koji je objavio i Šafarik u katalogu svedočanstva

o slovenskim starinama kaže: "**Zeriuani quod tantum est regnum, ut ex eo cuncte gentes Sclauorum exorte sint et originem, sicut affirmant, ducant.**/ *Zeriuani (Srbijani), čije je kraljevstvo toliko, da su od njih potekli svi slovenski narodi i, kako tvrde, od njih vode poreklo.*" Ovaj podatak o rasprostranjenosti srpskog imena iz severnih evropskih krajeva ne kazuje ništa o tome da su Srbi stariji od drugih naroda, nego da je njihovo ime najpoznatije i najprisutnije među Slovenima. Svakako, sam pisac ističe da to sami Srbi za sebe kažu, ali ipak ne bi mogao da se nadoveže na tezu Laonika Halkokondila iz XV veka da su "Srbi... narod najstariji". Uz svo poštovanje prema autoru knjige sa upravo tim naslovom^[7], valja istaći da je Halkokondil uzdizao Srbe zbog očekivanja kolaborativnosti u suprotstavljanju Turcima, i da bi naudio turskim imperijalnim nagonima, otvarajući prostor za buduće balkanske "heterije" i "omonije" (premda ne valja smetnuti s uma da su baš takve zamislili Karađorđu došle i glave). Izveštaji iz "Nestorovog letopisa", monaha Kijevo-pečerske lavre /1056-1116/ koji se odnose na najstariju istoriju slovenskih naroda, ne tvrde da su "Srbi... narod najstariji", spominjući i mnoga druga slovenska plemena, ali zato ističu da potiču iz jedinstvene postojbine čija je otadžbina lokalizovana na Podunavlje, od domorodaca verovatno zvana "Srbija" ili možda "Istok" ili kasniji rimski Ilirik. Jedan drugi monah iz X-XI veka, ostavio je zapis kako Sloveni i pre nego što su pokršteni (= civilizovani?) "*pisahon i gatahon čertami i rezami*", a što potvrđuje i nordijski biskup Ditmar, koji se takođe uverio da su Sloveni koristili pismo koje je nazvao Wendischen Runen /Vendske Rune/. *Novgorodski letopis* (1208. g.) pominje "novgorodske daščice" sa amanetom staroslovenskih paganskih kneževa /s. 732, 744/: "*A čdo na doskach, a to knjazju ostaviše i daša dosky knjazju Svjatoslavu, i bjaše na njich bez čisla.*" Rukovođen ovim naznačenjima o pismenosti starih Slovena, a sasvim dobro upoznat sa arheološkim radovima Miloja M. Vasića, koji je prvi ukazao na postojanje tragova "Vinčanskog pisma", upornim dešifrovanjem, uspeo je prerano preminuli g. Radivoj Pešić da pruži jedno od rešenja koja deluju verodostojno. Proničući u tzv. pelasto-slavistički areal koji je metodom paleolingvističke deskripcije razgrnuo Milan Budimir u nizu svojih zaista genijalnih nasluta i potvrdio ih snažnom argumentacijom, Pešić je još neposrednije povezao stare Pelaste, Srbe i Etrurce pod jedinstvenim kodom Rasenske, Raške kulture, locirane na panonsku oblast, basen Podunavlja i vinčanski areal. Resenska ili Rasenska civilizacija rodonačelnik je te trajne ljudske svetlosti, za koju kaže: "*Balkanski lokaliteti iz doba neolita sa veoma bogatom dokumentacijom pisma, odbaciće tako doskorašnje teorije o nastanku pisma na jugu, u ovom slučaju slovnog pisma koje proizlazi iz svog sistema u koje je hronološki determinisano daleko pre svih familija pisama u Egiptu, Mesopotamiji, Anadoliji ili Grčkoj. Linija vinčanskog pisma ucrтана je dubokim urezom da označi nastanak jedne civilizacije koja će se dalje širiti na jug i sever, na istok i zapad. Kameno doba, doba koje ne poznaje granice ljudske komunikacije, ostavlja svoje tragove upravo na kamenu i keramici, ne samo stoga što kamen ima miris ljudske duše koji proizlazi iz slojeva čiste svesti, već i stoga da otisne stanje svoje svesti, da ostavi ogledalo svoga duha kao molitvu ili poruku o svom identitetu. Ili, kao opomenu i pouku budućim naraštajima i vremenima*". (Radivoj Pešić, *Sillabario Etruscum*, Arezzo, 1980; "Seobe ili geometrija identiteta, svedočanstva i kontroverze o kretanju evropskih naroda u prethrišćanskoj eri"; iz *Zavera poricanja*, Beograd, 1996, str. 72;73) Takođe i čuveni lingvista paleoslavističke orijentacije, O. N. Trubačov izlaže svoje mišljenje o poreklu Slovena na Podunavlju, potvrđujući tako stare izveštaje po kojima je to i matična slovenska teritorija (vidi O. N. Trubačov, *Etnogenez i kul'tura drevneŭslavjan*, Moskva, 1991). Tu teritoriju određuje

slovenski jezik čija arheološka dimenzija seže do nekoliko milenijuma pre naše ere, sačuvana pre svega u prenošenim semiološkim građama božanskih naziva i imena. Teonimi su izvoran trag izvornosti i mešanja jezika, a situaciju antropogeografske rasprostranjenosti prikazuju nam analize informacija dobijenih u izvornoj dokumentaciji starih naroda.

4. Put prema povesnom značaju balkanskih istočnika

Kako smo pokazali, navedeni Plinijevi *Serbi* i Ptolomejevi Σέρβοι javljaju se u onim oblastima koje se nalaze istočno od Bosfora, gde se, prema već sasvim nespornim arheološkim nalazima od Kijeva proteže i prostor tzv. "Tripoljske civilizacije", za koju je potvrđeno da je slovenska. U toj oblasti i Porfirogenit u prvoj polovini desetog veka smešta Srbe, što će reći da njegovi informatori znaju kako srpski Sloveni obitavaju prostor između istočnih Karpata i Dnjepra, a pokazuje da se srpsko ime javlja znatno ranije od imena ostalih slovenskih plemena, kao i od samog naziva Sloven. Upravo na tom prostoru Herodot pominje postojanje plemena *Kimerana* i *Naura*, ne ostajući dužan ni za izveštaje o plemenu koje se nalazi "preko Istera" i za koje je dočuo da se nazivaju *Sigini*. Budući da su ovo podaci zabeleženi u petom veku pre naše ere, treba ih navesti. On kaže: "Jedini za koje sam bio u stanju da doznam da stanuju preko Istera (Dunava) jesu ljudi kojima je ime Sigini, a koji se odevaju kao Međani. Konji istih dlakavi su po celom telu i do pet prstiju dugačke dlake, mali pak i tupoglavi (odozdo izvinute njuške) i ne mogu da nose čoveka, dok su upregnuti u kola brzi, pa ih stoga oni koji ih koriste i uprežu u kola. Njihovi prostori (zemlje) protežu se sve do Eneta na Jadranu. Kazuju da su napustili Mediju, a kako su napustili Mediju, ja ne mogu da objasnim, jer bi sve to moglo da nastane u dugom vremenskom razdoblju. Siginima nazivaju Ligijci koji stanuju iznad Masalije trgovcima, a Kiprani kopljima"

Stanovnici "iznad Dunava", dakle, prema ovom Herodotovom izveštaju, za koje zna da im se zemlja proteže do drugih Protoslovena (V)Eneta na Jadranu, premda ne može da objasni kako to da su se doselili iz predazijske Medije, zovu se Sigini ili Siguni. Kako se tu radi i o naročitoj vrsti kratkog lovačkog koplja, savremeni filolozi uglavnom se slažu da je to reč pristigla u grčki rečnik sa severa. Značenje tog imena je veoma široko, od "sused" i "sprežnik, suveznik" do "saveznik, srodnik", pa se ono javlja i van najstarijeg regiona obitavanja Simbera-Kimbera i karpatsko-podunavskih Kimerana (toponim *Serb/IIa* na tesalskoj Bistrici i *Gordoserba*, kao i *Servokorija* kod vizantijske Nise, dokumentovani u VII veku n. e., te toponim *Serfidže* kao turkoformans u Tesaliji (Petar Skok) i *Serbica* ili *Serbice*. U krajevima između Dnjepra i severoistočnih Karpata obitavaju srpski Sloveni koje u desetom veku navodima verifikuje K. Porfirogenit, ali i bez tog svedočanstva postoje potvrde u tipologiji imenovanja za njihovo obitavanje u nekadašnjoj oblasti Tripoljske civilizacije. Veliki naučnik Lubor Niderle u svom delu *Slovanske starožitnosti*, (Prag, 1906., I, 1741) upozorio je da narod koji Herodot imenuje kao *Neuri* nosi suštinska obeležja slovenskog etnika, kao što je to ranije Šafarik konstatovao za Budine. Herodot izveštava (IV, 105): "A Neuri imaju skitske običaje. Za vreme jednog pokolenja pre Darija morali su da napuste svoju zemlju zbog zmijske. Mnoge su se zmijske pojavljivale iz njihove zemlje, a još više ih je upadalo spolja, iz pustinje, dok nisu bili prisiljeni da napuste zemlju i da se nasele među Budine. Izgleda da su svi ovi ljudi čarobnjaci, jer Skiti, pa i Heleni nastanjeni u Skitiji, pričaju da se svaki Neur jedanput godišnje pretvara nekoliko dana u

vuka, a zatim ponovo dobija svoj prvobitni oblik. Mene nisu mogli u to da uvere, ali oni uporno tvrde da je to istina, pa se čak i zaklinju." Kako je ime "Budini" očigledno slovenski apelativ od "biti budan", i kako Šafarik kaže, pripadaju vindskom /srpskom/ imenu, pozivajući se na Herodotov izveštaj o velikom plemenu veoma plavih očiju i riđe kose, te da grade kuće i hramove od drveta (Hrd. IV, 108), kao i da su starosedeooci stočari koji se hrane hlebom i bave vrtlarstvom (Hrd. IV, 109). Dakle, pozivajući se na ove izveštaje o svetloj kompleksiji i ksilotetkonici koju prati gostoljubivost i dopuštanje pridošlicama da slave boga Dionisa, Šafarik smatra da su oni, isto kao i Nauri brodari, slovenski živalj. I Ptolomej u svojoj *Geografiji* (I, III, s. 5) iznosi: "*Opet, između Peukina i Bastrana Karpijana, iznad kojih su Gebini, žive Bodeni /Bodini/*" Njih spominje i Pomponije Mela u kontekstu da Budini i Gelonci nastanjuju drvene gradove, i Plinije (*Nat. hist.* IV, 12, 8) - "A Taphris per contineutem introrsus tenent Auchretae apud. quos Hypanis oritur: Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetae, Budini, Basilidae et caeruleo capillo Agathyrsi." / Od Tafrisa se dalje protežu naslanjajući se na Auhete i počinju (rastu): *Neuri*, koji su kod Boristena (Dnjepra), Geloni, Tusageti, *Budini*, Basilide i plavičaste kose Agatirsi/.

Kasniji navodi potvrđuju Herodotove izveštaje, apostrofirajući i Neure i Budine, za koje od Herodota saznajemo da žive kao susedi Skita; mada je poprilična zbrka oko skitskog etnika koji i sami ponekad mogu da budu denominovani Sloveni: "Jedna od skitskih reka je, dakle, Ister, /Dunav/, a druga je Tiras /Dnjestar/; i on izvire na severu, iz jednog velikog jezera koje se nalazi na granici između Skita u Neura. Na njegovom ušću naselili su se Heleni, takozvani Tirenjani." (Hr. *Ist.* IV, 51)

Jednako tako on nam navodi i značajne podatke vezane za poprilično nejasnu onomasiološku stratigrafiju imena Sarmata. Za područje od Donjeg Podunavlja do obala Crnog mora /Meotije do Propontida/, glavnokomandujući rimske vojske za Istok kod cara Julijana Apostate kaže: "Circa haec ultima extimaque plures habitant gentes, sermonum institutorumque varietate dispariles, Jaxamatae et Meotae, et Jazyges Roxolanique, et Alani et Melanchlaenae, et cum Gelonis Agatyrsi, aliique ultra latentes, quod sunt omnium penitissimi"/Ammianus Marcellinus, *Res gestae*, XXII, 8/ Severoistočni Sarmati su po plemenima, dakle - Budini, Srbi, Vali, Cicmeni, Maseniani, Cistoboci, Hoatre itd., sa velikom mogućnošću za slovensku narodnost naseljenu na zemlji Meotiji između Boristena i Tanaisa. Strabon navodi plemena Jaziga i Hamaksonaca, a Pomponije Mela ih vidi na severnom i istočnom predelu Karpatskog kotla (od Karpata do Dunava i Ponta) - Sarmatia intus quam ad mare latior, ab iis, quae sequuntur, Vistula amne discreta, qua retro abit usque ad Istrum flumen immittitur"/Mela, III, 4/. Jazigi i Roksolani /verovatno starosrpski Dačani i Poljaci/ kao susedi Alana rasprostiru se od srednjeg Podunavlja do Elbe kao kasniji istočnopoljski Surpe i Srben Kralja Alfreda^[8] /871-901 g./, koje zove i Sarmente, Sarmate, a Hamaksobiji ili u drugim rukopisima /Košnički vladika Salomon u svom etimološkom rečniku/ - Maksobiji ili Maseji, izgleda da su Mazovjeni, Mazuri.

Šafarik ovu poprilično zamršenu situaciju oko imenovanja pokušava da razjasni i raspelja smatrajući da je daleko prirodnije je da se pretpostavi, da se pod Sarmatima vodio samo mali broj starih naziva rodova, a da su drugi bili pod posebnim nazivima porekla kao što su stari pisci svojim rečima Sarmatae Vagi, Venadi S. Lupiones S., Amaxobii S., Arraei S., Epageritae S, Hy perboraei S., Basilici S., Hipophagi S. itd. Sporno je i koliko su to antički

pisci pouzdano navodili kao samo zajedničko poreklo ovih naroda ili samo geografski položaj jednih pored drugih, (ali ne želeći da kažu da su se oni stvarno vodili pod imenom Sarmata) i da se u kasnijim naletima i seobama opšte ime Sarmat izgubilo i ustupilo mesto posebnim imenima plemena. Ono je ostalo, drži Šafarik, u svom čistom starom obliku Srb, kod više udaljenih plemena na Elbi, Drini i duboko u unutrašnjosti Sarmatije (u Voliniji, u Crvenoj Rusiji (Rothrussland) do kasno u srednjem veku i vodi se još dan-danas kod Slovena južno od Save i severno od Elbe. Šafarikova primedba da kazivanja starih pisaca o divljini i varvarstvu Skita i Sarmata miriše ili previše na staru grčku izmišljotinu, koja je bila prirodna potreba lakomislenom Helenu željnom čuda i fantazija, ili su očito preterana, sasvim je umesna. Koliko god da malo doslovno verujemo pričama Pytheas-a o postojanju morskih pluća kod Tule u kojima sve lebdi, zemlja i more, ili staroj čudesnoj legendi o letećem perju u Skitiji, koje ispunjava vazduh; toliko malo smemo da smatramo istinitim kazivanja starih pisaca o androfagima i amazonkama, naime sagi o postanku Sarmata iz mešavine Skita i Amazonki, za priču Jordanesa o postanku Huna oko godine 215. iz odnosa žena i veštica, ili za Prokopija o rođenju Justinijana nakon noćne posete zlog demona kod Bjeglenice Hist. Arc. c.12.

Kaže se da su Sarmati, prema svedočanstvima starih pisaca, bili Skiti i nomadi. Šafarik tu tvrdi: "Ovo prvo je samo na osnovu zamene pojmova i imena kod nekritičkih skrpljača, a ovo zadnje samo delimično, ne može da prođe, jer Ptolomej naziva sarmatske gradove svojim imenima. Dalje se kaže da su običaji Sarmata skitsko-varvarski, da nisu bili slovenski. Na ovo odgovaramo da su stari pisci pripisivali Sarmatima samo što je drugim narodima pripadalo, upravo zato što su iste zamenjivali sa Skitima i Goto-Germanima (Alanima, Roksolanima, Jutunzima = Jazigima, dalje da običaji Slovena u V veku pre Hrista i u V veku posle Hrista nisu mogli biti isti na Tanais-u i na Visli. Ne može se prevideti da se stari pisci ne podudaraju u opisivanju Sarmata. Strabon nam je sačuvao sledeća važna mesta iz Efora (340 pre Hrista) o običajima Sarmata: "Ephorus quatro historiarum libro, qui inscribitur Europa, partibus Europae ad Skythiam usque explicando peragratis, ad finem scribit, quum aliorum Scytharum, tum Sauromatarum non unum esse vitae institutum. Qosdam enim eo immanitatis progredi, ut humanis etiam animantibus obstinere. Atque alii quidem, ait, de crudelitate eorum verba faciunt, quod soiunt animos rerum atrocium ac terribilium narratione percelli; quum tamen in alteram partem neque, quod dicatur, desit, neque exempla. Haque ipse, inquit, de iis loquor, qui moribus utuntur probissimis. Sunt enim quidam de vagis se nomadibus Scythis, qui equorum lacte vescuntur, justitia omnibus hominibus superiores."VII. 9. Strabon potvrđuje najbitnije iz njegovih kazivanja: " Communi quadam et priscorum et posteriorm fama creditum est, nomadum eos, qui maxxime ab alis hominibus essent remot, lacte vesci, opibus carere et esse justissimos." Id. ib. Sarmatae limigantes ili Servi, to su stvarni genetski Sarmati, ne njihovi gospodari, alanski Jazigi (Jazy ges metanastae) imali su prema Amm. Marcellinus konjicu i pešadiju "pedites" stalne stambene kuće "casae trabibus compactae firmissimis" i sopstvena vozila "gentiles lembi, nota remigia.". XVII.13. Njihov karakter obeležio je Priscianus, ovako jednom reči: "Germani truces et Sarmata bellax atque Getae nec non Basternae". Ono što stari pisci kazuju o hrabrosti sarmatskih žena, možda je preterano ali ne sasvim izmišljeno. U slučajevima opasnosti borile su se slovenske žene isto tako hrabro kao i njihovi muževi. Ovde neću da podsećam na dalmatske kraljice iz doba Rimljana, na Libušu i Vandu, na češke ratove koje su vodile devojke, u kojima mora da postoji barem

neki istiniti događaj: Pohodi Horvata (Chorwaten) pod vođstvom kneginje Tuge i Buge, Slovena na Vizantiju 626, Rusa u Bugarsku pod Svetoslavom (Svd toslaw) (955-972) husitske ratove itd. koji nam govore o nama bližim dokazima o herojstvu slovenskih žena. Sličnih primera mogao bi da se seti svaki Sloven iz istorije svoga plemena. "Celebris est, piše Katančić, apud Illy rios Marula divojka, quae Turcis a. 1475 Lemnum obsidentibus, patre urbis praefecto caeso, sumtis ejus armis et veste, adeo fortiter irruit in hostem, ut militem metu correptum excitarit hoste a moenibus repulso." Orb. Ant. I. 243. Gde naći bliže podatke o ovoj junakinji, vrednoj pera nekog slovenskog Šilera? Uostalom, daleko sam od toga da se zanosim dobroćudnošću i blagošću svih Sarmata i Slovena. Slika koju nam prikazuju Grci i Nemci o njihovoj surovosti u VI-X veku (na pr. Prokopije B. H. III. 38., Ditmar i dr.) može da je veoma preterana, iskrivljena; ali njihovi pohodi nisu izmišljeni. Često još današnjih dana gledamo furije rata kod hrišćanskih civilizovanih naroda razbuktale svim životinjskim strastima ljudi; kako bi to moglo da bude drugačije kod heroja, kod kojih je surovost prema neprijatelju važila za hrabrost? Da li su u tom pogledu bili Goti i Germani nešto bolji nego Sloveni?

Dok su godine 360. u crkvi svetog Pavla u Konstantinopolju čitali gotski sveštenici na gotskom jeziku jevanđelje i o tome propovedali; nalazimo kod njihovih srodnika na drugim krajevima još uvek običaje preuzete od Skita: pijenje iz jezive harnis-scala (lobanje), prolivanje krvi po gomili zabodenih sablji i nabijanje na kolac ljudi i životinja. Žrtvovanje ljudi i miris konjskog mesa, dabrova, gavranova, vrana, roda, trgovina robovima nisu bili u starom dobu odomaćeni samo kod Sarmata već i kod Germana i svih paganskih naroda. Prava hrišćanska dobrota i blagost običaja su u celokupnoj Evropi tek kasno sazreli plod hrišćanstva i njegovog božanskog učenja. Ko je bliže upoznat pravim karakterom Slovena iz iskustva i istorijskih studija, tome ne može da promakne, njihova tajna, jedna mnogostranost, koja često prevazilazi suprotne krajnje ciljeve, blaga prilagodljivost pri kojoj je malo bezbedna nezavisnost postojanja u odnosu na strane uticaje. Kakvo čudo, ako su na visokom severu i na Meotisu živeli sa Skitima pomešani Sarmati i ako su prihvatili i skitske običaje i živeli delimično kao nomadi! Potrebno je samo čuvati se, da se kao istiniti smatraju podaci starih pisaca o životinjskoj surovosti severnih Evropejaca, po imenu Germana i Sarmata. Ništa na ovom svetu nije takvo zlo kao predstava koju obično imamo o nemačkoj i slovenskoj prošlosti, a koju nam uvek ponavljaju naše istorijske knjige. Taština kojom Grci, oholost i ponos kojom Rimljani, vladajući svetom, gledaju na ostale nacije zemljine kugle, kao na varvare, još uvek deluje na nas, tako da ponavljamo po Grcima i Rimljanima da su u jedno isto vreme, kada su oni postigli najviši stepen duhovne kulture, ostale nacije bile utonule u najdublju surovost, da su tek započele da se uzdižu iz prostaštva skoro životinjskog bitisanja, bez obzira što su se sa onima graničili, sa njima stalno kontaktirali, razmenjivali međusobno robe, posećivali se preko izaslanika, služili im godinama kao vojnici, itd. Imajući u vidu ove odnose ne može se drugačije verovati nego da Makedonci i Tračani, Gali i Germani i Sarmati nisu ipak bili surovi varvari, iako se nisu nalazili na nivou grčke i rimske prosvetćenosti, već da su imali državu, zakone, da su podizali gradove, državne institucije, da su štitili vlasništvo itd."/ Schaff., *Über die Abk. der Sl.*, s. 95-97/

U kazivanjima starih pisaca o običajima i navikama, kao i o srodnosti jezika i porekla Sarmata nema zaista uopšte ničega zbog čega isti ne bi mogli biti preci današnjih Slovena;

pa otud sve zavisi od ubedljivosti razloga koji se uzimaju za istovetnost oba naroda. Veza koja proizilazi sa Pejtingerove karte, Venadi Sarmatae, kao i slična Sarmatae Lupiones (Ljubiči?) konačno je potpuno odgovarajuća da se posumnja u sada uobičajeno razdvajanje reči Sarmatis Venedis kod Plinija IV 27. i dokazuje neosporno, da su se Venedi smatrali Sarmatima. Diodorus Siculus II 43., P. Mela "(Sarmatae) gens habitu armisque Parthicae proxima" IV 3. i Plinije "Sarmatae Medorum, ut fuerunt, soboles" VI. v. 7. postojbinu Sarmata izvode iz Medije. Tvrdi se da su ime i narod Sarmata sasvim nestali nakon 471. god. i nijedan pisac iz toga vremena nije se usudio da novonastupajuće Slovene naziva Sarmatima. Šafarik, opet smatra, da nijedan pisac iz istoga doba, ni Jordanes ni Prokopije nije zabeležio Slovene pod imenom Sarmati, počiva otuda pošto su oni najpre bolje poznavali samo južno pleme velikog naroda, prave Slovene, kod kojih je već odavno nestalo ime Sarmat (Serb), a one udaljenije, gde je ovo ime i dalje živelo, zabeležili su keltsko germanskim imenima Veneda i Anta, a osim toga bili su naviknuti da uobičajenom zamenom geografskih imena pod imenom Sarmata obuhvate gotsko-germanske narodnosti, (Alane, Roksolane i Jutungalane /Jazige/). Ali izgleda da su kasniji pisci rano otkrili tajnu: jer jedva stotinu godina nakon Prokopija nalazimo reč Sarmat, pravilno upotrebijenu prema prvobitnom određenju i važenju od severnih Srba, potomaka pravih genetskih Sarmata. Nastavljač *Chronicom paschale* (oko 630. god.) navodi Sarmate kao narod na severu koji je još stvarno postojao u njegovo vreme, a ovaj se termin mogao razumeti samo od Slovena (pravih Srba). Od toga perioda je upotreba reči Sarmat za severne Slovene skoro neprekidna. Teofan (817. god.) govori o toku Volge nakon njenog izviranja najpre kroz zemlju Sarmata δια της των Σαρματων γης /kroz zemlju Sarmata/ Ed. Par. p. 296. U IX-XI veku istu zemlju i narod na severu Karpata nazivaju neki pisci Srbija, Velika-Srbija, a drugi Sarmatija. Car Konstantin sigurno nije izmislio reči Velika-Srbija, Velika-Horvatija, već ih je pronašao ali pri njegovoj omiljenoj zamisli da prikaže ilirske Srbe kao franačke izbeglice koje su Vizantinci prihvatili iz milosti, sasvim ih je netačno upotrebio. Cuido Ravennas (oko 900. god.) piše: "Item juxta oceanum est patria, quae dicitur Roxolanorum, Suaricum, Sauromatum, per quam patriam inter cetera transeunt flumina, quae dicuntur, fluvius maximus, qui dicitur Vistula, quia nims undosus in oceano mergitur, et fluvius, qui nominatur Lutta (prema mišljenju Gatterer-a Rutta ili Russa; jedna pritoka iste, još se uvek zove Letta)." ^[9] Ed. Par. 1688. p.140. Na jednom drugom mestu kaže on: "Iterum ad septemtrionalem, juxta, oceanum, nominatur patria Sarmatorum, quae confinalis exstit, cum praenominata Roxolanis;... ex cujus Sarmatiae montibus eseunt plurima flumina; inter cetera unum procedit oceano, quod divitur Bangis, et aliuf vent quasi ad partem Danubii, quod dicitur Appion" ^[10]. Ib. 293. Kralj Alfred (871-901. god.) upotrebljava reč Surpe (Serben, Srbi) za plemena koja su mu bila bliža na Elbi ali celu teritoriju zemalja na istoku od Švedske i ostrva Bornholma, a na severu od Megtaland, dakle današnje Istočne Poljske i jugozapadne Rusije, gde bi se smestila istovremeno zvana Velika-Srbija, naziva imenom Sermente, što znači Sarmatija. Biskup iz Kostnice Salomon (umro 920. god.) pisac jednog etimološkog rečnika: *Mater verborum* objašnjava Sarmate rečju Sirbi: "Sarmatae nuncupati... Sirbi tum dicti." Cod. Mus. Boh.p. 303.c.3. Nemački hroničari srednjeg veka nazivaju bez razlike takođe slovenske narode Sarmati. Tako se na pr. navodi Borislav, knez Pomeranije, kod Frodoarda (umro 966. god.) kao knez Sarmata, a kod Snoroa nasuprot tome, kao kralj od Vinland-a, što znači zemlje Venda, anglosaksonski Veonodland. Svim ovim dokumentima može se pridodati delo /učenog Čeha/ Wacerad-a, jednog stručnog domoroca koji poznaje stanje stvari, nadmašujući sve svojom osnovanom snagom

dokazivanja, koji je delo biskupa Salomona iz Košnice proširio češkim glosama i prepisao u godini 1102. Isti govori o istovetnosti Sarmata i Srba sledećim jasnim rečima: "Sarmatae populi, Sirbi." Cod.Mus.Boh p. 471 c. 1. Dokumenta istorije koja toliko mnogo govore o istovetnosti Sarmata i Srba, sasvim su dovoljno ubedljiva kroz ove navod

Antropogeografsku situaciju daje ovaj navod: "A dalje je za njih, govori li se o spoljnoj Evropi, prohodne planine Rifeja sve do mnogih obala Okeana dokle dopire Gades kazivano. Mnoga ostrva bezimena tom se mestu pridaju. Iz takvih pre Skitije, koju nazivaju Banonom, jedan kažu da izdvajaju put, u kojem je zaista izbila električna reka, kako iznosi Timaj. Ta retka pojava ipak nije potvrđena. Okean: zovu ga Amalhije Hekatejski iz Paropamisa, što Skitiju beleže, a ime jezika njenih plemena označavaju tvrdim. Filemon Monimarusa ga naziva prema Kimbrima, to jest morem mrtvih, negde ispred Rubeasa, još dalje od Kronida. Ksenofon Lampsakenski kraj obala Skitskih prenosi da kormilareći oko ostrva ima neizmerno Baltika, a te Pitejskim Vasilejima imenuje. Biće da su i oni u čijim ptičijim jajima i ptičarstvu okruženi žive, koji su sa ljudima jednakim stopalima rođeni Hipopodima nazvani; pa nalikuju Fanesovom soju što golih tela snažnim su ovojima obmotani. Što se tog tiče, jasniji je glas o plemenu Ingevona, koje prvobitno beše u Germaniji. Planina Sevo njima je nepristupačna, kao i Manji obronci Rifeja, što pripada Kimbrima, što su tu rasprostrti a zovu ih Kodanima i ispunjavaju ostrva koja su najlepša Skandinavija, ponajviše neispitana, u najvećem delu što je poznat, a gde se nalazi narod Hilevona, što svoje gradove i zemlje drugačije zovu. Manje poznata nije ni Eningija. Ti su obitavali kod Vistule reke u Sarmatiji s Venetima, Skirima, Hirima po priči. Sinus Klipernus kazivaše, da su i kod vrata njihovog ostrva Latrina; a zamalo da uđu u područje Lagnuma nabranog gde su Kimbri. Vrhovi Kimbera strše nad dugim poluostrvima na moru, pa ih u stvari zovu Kartrima i t. d."... "Isto mesto Bosfor, isto uz Aziju kao i Evropu, savija se na Meotin. Pozadi ulaza u Bosfor prvo je Hermonasa, zatim Kepi Milesijski, vrata Stratoklija i Fanagorska, i gotovo pustinja Apatura jednoznačno kod vrata Kimerana, za koje se kaže da su do Kerbera. To među Meoćanima, rupom u Evropi je nazvano."... "Blizu Kimerana stanuju Meotici, Vali, Srbi, Arehi, Zingi, Psesi, zatim Tanain reka, oplakujući mesto i utičući u more, gde teže Sarmati, Medi ako smeraju podmlatku, a ti su u mnoge rodove podeljeni i t. d."/Plinije, *Poznavanje prirode*/ Nesporno je to slovenski naziv za etnik, koji se do dan danas još tako zove Srbi spominje u tim oblastima i kod Plinija i kod Ptolomeja. Sasvim je moguće tvrditi da nekoliko hiljada godina stare ere stari Srbi nemaju nikakve veze sa kasnijim narodom Srba kada su se slovenska plemena etnički isprofilisala i dobila svoja posebna imena, ali je neosporno da je ime ostalo isto, kao i to da postoje oskudni i mršavi tragovi o njihovoj vezi. Srbi se nalaze kasnije naseljeni i uz reku Labu, tzv. Polapski Srbi, kao i na severozapadnim evropskim prostorima kao Lužički Srbi, a da zaista gotovo da nemaju nikakve jezičke i običajne veze sa južnoslovenskim Srbima, sem u naznakama i dalekim podsećanjima. Anonimni Bavarski geograf u spisu *Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem plagam Danubii* - "Opis gradova i oblasti na severnoj obali Dunava", napominje njihovo mnjenje da Zeriuni, quod tantum est regnum, ut ex eo cunctae gentes Sclavorum exortae sint et originem, sicut affirmant, ducant - od Srba potiču svi Sloveni i da je "njihovo kraljevstvo" ogromno, prema razmerama rasprostranjenosti tog imena. U ovu najverovatnije izvorniju varijantu tumačenja, kako je to odlično pokazao Šafarik, uneo je izvestan raster sa svojim nedoumicama Oleg Nikolajevič Trubačov. Budući da one pomažu u rasvetljavanju situacije, valja ih navesti:

"Niderle, ne verujući u Podunavsku pradomovinu Slovena, lokalizuje Zeriuiani u Prikarpatje, sa čime mi sada ne možemo da se složimo. Naprotiv, nas privlači mnjenje S. Zakrševskog, koje obraća pažnju na to da saopštenje o Zeriuiani zauzima posebno mesto u vezi s čime su i češki izdavači dokumenta sasvim pažljivo referisali tu poziciju: "S. Zakrewski gleda Zeriuiani pri Dunaji. Uvadi, že v oblasti pri hranicich pozdejšich Uher, Srbska s Bulharska leželo teritorium zname v uherskych dokumentech *jako terra Zeurini* (vel *Banatus Szoreny*, albo *terra regalis Severinensis*). V drivejšich dobach...mohlo mit toto teritorium rozsahlejši hranice. Na jeho uzemi podle Zakrzewskeho mohlo byt centralni uzemi Slovanu..." /28, s. 39/. U svakom slučaju, prelazeći na jezik lingvistike i lingvističke geografije, za nas je jasno, da naziv Zeuirani (Zeruiani), iza kog nesumnjivo stoji (pra)slovensko *severjane, orijentacioni naziv, ono ne zvuči prirodno samo u ustima samih severnjaka, nego i u ustima tih, koji se od njih odseljavaju, udubljujući se, reći ćemo, prema jugu (prisetimo se negativnog principa toponimike V. A. Nikonova). S time što se oblast koju su zauzimali podunavski slovenski *severjane, odmah poklapa sa rumunskim Banatom na levoj obali srednjeg Dunava, ona predstavlja jedan od važnih centara slovenskih migracija s Dunava, koji je proneo ime severjan daleko šire, zajedno sa širećim se slovenstvom. Svedočanstvo o srednjedunavskim severjanima, kao minimum od trista godina prethodeći onome, što je napisano kod letopisca Nestora, teško je vrednovati, i ne govoreći o tome da su naša obaveštenja o srednjedunavskoj slovenskoj etnonimiji veoma oskudna." (Oleg Nikolajevič Trubačov, *Slavica danubiana continuata*, Beograd, 1996., s. 27-28) Trubačov to naprosto smatra nazivom proizvoljno uzetom prema strani sveta, mada sam iskaz govori o etniku koji je zasigurno morao da ima i svoje vlastito ime pored uzgrednih denominativnih formi kojima su ga opskrbljivali drugi, kako je to beskrajno lucidno zaključio Šafarik. On navodi još jedino Jordanesovo mišljenje da Hi paludes silvasque pro civitatibus habent (imaju blatna drveća umesto gradova) i odatle izvlači analogiju za "Blatni grad" Balaton u Panoniji, da bi sve doveo u vezu, ni manje ni više, nego sa Turn-Severinom u današnjoj Rumuniji. Antropogeografski takva analogija sasvim je opravdana, ali ostaju ranije primedbe koje on opkoračivanjima izostavlja kao očevodne previde, a za koje ćemo mi da se potrudimo da nam ne izmaknu, ili se pak utope u neko ravno redanje podataka.

Najpreče ispitivanje biće usredsređeno na učinak očiglednosti osnovnog pitanja, a to je pitanje starosrpske postojbine u Podunavlju, na Balkanu i u Zakarpatju, prema prvim pisanim izvorima u kojima se spominje srpsko ime. Herodotov izveštaj o seobi usled masovne pojave zmija, govorio bi o još jednoj takvoj seobi među saplemenike Budine, a još i danas upotrebljava se ime čarobnjaka sinonimno za volhovar ili volšebnik (od idolonima "vuk"), što ukazuje na tipične srpskoslovenske topose i apelative. Za razliku od A. Šahmatova i J. Rozvadovskog koji su pod uticajima nemačke lingvistike tražili najstarija slovenska naselja na dalekom severu, premda je prema klimatskoj teoriji u modernoj nauci, sasvim potvrđenoj od Milutina Milankovića tzv. "linija bukve" išla južnije od stratigrafije Kalinjingrad-Odesa (verovatno do delte Dunava, pa su iznad "oni u severnoj klimi" - Hiperborejci); kao što smo izložili kod Niderlea, sa čime se slaže i M. Rostovcev, u pontsko-karpatkim Neurima vide se najstariji Sloveni u oblasti tzv. Tripoljske civilizacije, a prema razaznatim denominacijama i Starosrbi. Zalažući se za ovaj argument koji je dosledno sproveo u svojoj studiji *Problem bukve i protoslovenske domovine* (Rad. JAZU, knj. 282, 5; Zagreb, 1951), Milan Budimir se poziva na datovanje arheologa P. Boš-

Gimperera (*Etudes Celtiques*, 1950 - 51, 365), koji veže lužičku oblast sa tripoljskom u dubinu XII veka stare ere, kao i na slavnog asirologa, koji je dešifrovao klinopis, B. Hroznog, koji polihromnu keramiku iz tripoljske oblasti iz drugog milenijuma p. n. e., vezuje sa prostorom Zakavkazja. Tu mu je od pomoći upravo onaj detalj koji smo istakli: "Za slovenski karakter Herodotovih Neura, vezanih upravo za tu tripoljsku civilizaciju, govorio bi još jedan detalj koji nam saopštava Herodot. To je priča o Neurima koji se svake godine za nekoliko dana pretvaraju u vukove i koje stoga njihovi skitski i grčki susedi smatraju čarobnjacima (Hrd. IV, 105). Veza između vuka i natprirodnih sila poznata je naročito severnim i balkanskim Indoevropljanima (v. Schrader-Nehring, *Reallexikon* II, 667). Stoga imamo dovoljno razloga da u slovenskoj leksičkoj grupi *volhvi* (od starijeg **ulqu-su-*), *volhovanije*, prepoznamo korensku imenicu sa značenjem "rod", te bi ova idioglotska složenica značila bukvalno "vučiji rod". Čini nam se da u tom pravcu treba tražiti poreklo priča koje su Herodotu ispričali grčki kolonisti u tripoljskoj oblasti. Vradžbinama i proročanstvima bave se i kimeriski kolonisti u Kampaniji, inače poznati kao vešti rudari, koji su, bilo preko Balkana, bilo dunavskim putem, dospeli na Apeninsko poluostrvo (uporedi - M. Budimir, *Quaestio de Neuris Cimmeriisque*, Bgd., SAN, 1954, s. 37). Pored ovog leksikološkog pravca, postoji i folklorni obrazac na koji je upozorio Veselin Čajkanović (*Mit i religija u Srba*, Bgd., SKZ 1973), posmatrajući vuka kao totemsku starosrpsku životinju, ili kao božanski simulakrum kulta predaka, te teriomorfnu teologiju starog srpskog predstavljanja božanskih epifanija. Svakako, i pesnik zadojen tirsenskim ili doklasičnim rasenskim pričama, Vergilije, kome je Čajkanović posvetio punu istraživačku pažnju, peva u svojoj osmoj pastirskoj pesmi:

"Ove mi čarobne trave u Pontu sabrane Meris
 Dao je sam, - u Pontu množina ih golema raste.
 Često Merisa vidjeh, gdje krije se po šumi ovom
 Pretvoren u *vuka travom*, gdje duše ih grobova zove
 I žito posijano na polja prevodi druga."

/Virgilius, Publius Maro, *Bucolica* VII, 94, T. Maretić/

Kao čovek izuzetne osetljivosti na starinska predanja, Vasko Popa je ovu vergilijansku teriomorfnu pretvaračku moć izuzetno pronikao pevajući: "Podigni kamen sa svog srca / Hromi vuče / I pokaži mi kako pretvaraš / Kamen u sunconosni oblak / I kako oblak u jelena zlatoroga / I ako te to ne zamara pokaži mi / Kako pretvaraš jelena u beli bosiljak / I kako bosiljak u šestokrilu lastu / I pokaži mi ako se još sećaš/ Kako pretvaraš lastu u žarzmiju / I kako zmiju u alem kamen / Podigni kamen sa svoga srca / I na moje ga položi Hromi vuče"(Popa, V., *Pesme*, Beograd, 1988., str. 158-159) On ga moli da se odobrovolji i dopusti da mu priđe, da mu dodirne "zvezdu na čelu i kamen na srcu" i poljubi "ranjenu božansku šapu naslonjenu na oblak", te da ga ne zastrašuje svojim "svetim zevanjem", nadahnjujući ga ognjem iz čeljusti koje će omogućiti da propeva pramaternjim jezikom u njegovo ime. Moli ga i da mu ispiše nebeske crte i reze kandžom na čelu, ne bi li stasao u tumača ćutanja Hromog Dabe, Hromog vuka, prostrt pred njim između "kipova unakaženih i zapaljenih i preodevenih u blato"., nastavljajući mu svoje predstavljanje kao neku divnu svetovnu liturgiju: "Pao sam između njih / Licem u tvoje svete koprive / I zajedno sa njima gorim / Puna su mi usta / Njihovog drvenog mesa / I zlatnih obrva / Prostro sam se pred

tobom / Daj mi režanjem znak da se dignem / Hromi vuče." (*isto*, str. 156) I odatle proističe samo pesniku udostojeno viđenje: "Vidim sine zemlju našu raspetu / Između četiri ocila / Na kojima vuk zube oštri / Vuk se nad nju nadnosi / I ogleda ljutito / U zelenim njenim očima / Iskre sa ocila / Stvaraju mu zlatokrug za zlatokrugom / Oko lepe glave / Četiri će ocila znati sine / Oštri li vuk zube za nju raspetu / Ili za one koji su je raspeli" (*isto*, str. 173) Simbologija vuka kao totemske životinje, naročito kod Srba, pretpostavlja i religiju koja je nosi. Zapisi o staroj slovenskoj i starosrpskoj religiji očuvani su u oskudnim i veoma slabim crtama, te je za njihovo izučavanje nesiguran, ali zato autentičan memofond koji može da pruži verodostojne podatke - usmeno predanje i folkloristika. Na neke tragove kako je ta religija izgledala nailazimo i u starim zapisima, poput onih iz Rusije u vreme Vladimira Svjatoslaviča /XI vek/.

U *Povesti vremenih let*, dakle ranosrednjovekovnoj hronografiji, kaže se: "da bude proklet od Boga i Peruna ko prekrši svoju zakletvu.", a na drugom mestu da su se ratnici zaklinjali svojim oružjem i - "Perunom bogom svojim i Volosom, skotjim bogom."/Pov. SRL, 2-izd., T. 1., 1926/ U Kijevu je 980. g. knez Vladimir postavio ispred svoje palate kipove Peruna sa zlatnom bradom i srebrnom kosom, Svaroga i Daboga i t.d., a takođe i u Novgorodu. Za to znamo iz niza izvora koji govore o Perunovom božanstvu u vezi sa uništavanjem njegovih kipova, koje služi kao dokaz prihvatanja novouvodeće religije hrišćanstva. Kod nas je zadržan naziv za cvet "perunika", zajedno sa narodnim verovanjem da se "ne valja krstiti" kada grom udara. I kao što hronike iz X veka Zeusa iz grčkog teksta označavaju pod slovenskim imenom - Perun, tako se i hramovi posvećeni Zeusu na vrhovima brda preimenjuju u hramove posvećene sv. Iliji. Isto tako i "skotji bog" Veles ili Vles, biva supstituisan za sv. Vlasi ili Blaža, kao pastira i zaštitnika stoke kod nas, ali i u Cezareji u Kapadokiji^[11]. Tablica br. 30 otkriva nam zamisao veličanstvenosti Svarogove prirode i sasvim jasno pokazuje jedinstvenost pogleda na božansku prirodu: "I kad bi postojao neki između nas, koji bi u zabludi brojao bogove, želeći da ih odvoji od Svaroga, trebalo bi da bude prognan iz plemena, jer mi nemamo bogova izvan Svaroga, u kome su svi predstavljeni, pošto je bog jedan i jedinstven u množini, i ne deli se, i niko ne može da tvrdi da imamo puno bogova; jer vrhovni ulazi u nas i mi ćemo biti njega dostojni".^[12] Već smo istakli da se da videti kako je Svarog otac Dabogov koji predstavlja solarno, predarijevsko božanstvo za koje Veselin Čajkanović kaže: "O Dabogu postojali su, za vreme paganizma, i božanski *mitovi*; on je bio glavna ličnost u čitavim ciklusima narodnih epskih pesama. Dosta od toga sačuvano je do današnjeg dana, samo, razume se, sa racionalističkim izmenama, i u formi koja se prilagodila novim prilikama. Ličnost Dabogova u tim pesmama skrivena je, preinačena do tog stepena da se jedva može prepoznati..." /*O srpskom vrhovnom bogu*, Beograd, 1941., str. 146-147/

Daleko pre ovih Čajkanovićevih razmišljanja, razvio je Aleksandar Famicin, ruski muzikolog i antropogeograf, plemić u carskoj službi, svoju rekonstrukciju važnosti Svarogovog kulta: "Njemu, bez sumnje, kao glavnom bogu, bejaše posvećen konj koji se držao pri hramu, prema čijem su kretanju sveštenici hrama gatali i saznavali volju božanstva. U vezi sa prirodom stvari za boga sunca (Svarožića) išlo je i predanje, po kome, kada je pretela da se proširi međusobna borba, iz mora je, na brdu na kome je stajao imenovani hram, izlazio ogromni vepar, sa belim blještavim kljovama, i kretao se po brdu koje je podrhtavalo, uz stravične potrese tla. Skulpture bogova hrama u Retri, a tu je

verovatno ubrojana i skulptura glavnog boga Svarog/ić/a, bile su odevene u šlemove i pancir, i imale su sledstveno, vojnički karakter. To je s obzirom na boga sunca sasvim prirodno, budući da se od najranijih vremena, kod najvećeg broja arijskih naroda, predstavljao kao ratničko božanstvo, kao pobedonosni razbijač tame i zlih duhova. Bojevi karakter Svarožića dokazuje se i time, što je u svetilištu, gde je on igrao prvenstvenu ulogu, čuvano i znamenje koje se iznosilo iz hrama samo u vreme pohoda.” (A. Famicin, *Božanstva drevnih Slovena*, Sankt-Petersburg, 1884., str. 173) Sjajni moderni lingvista čija je pasija antropogeografija, nedavno je za teonim Svaroga napisao sledeće: "Inovacijom-pozajmicom u skitsko doba pokazuje se i slov. *Svarog , čija je prinadležnost za kult sunca, a takođe sačuvanost -s- etimološki dozvoljava jedino prihvatanje etimologije iz st.iran. *Svarga ‘nebo’ (kao “sunčani put”) ... Dovoljno je da se navede slovenski teonim *Svarog i njemu odgovarajući staroindijski /naziv/ Svarga ‘nebo’. Na taj način procenjuje se indoiransko ulaganje u slovensku terminologiju i praslovensku teonimiju, što samo po sebi karakteriše ravan tih dodira...”(N. O. Trubačov, *Etnogeneza i kultura najstarijih Slovena*, Moskva, 1991., str. 41)

Budući da kod Srba, barem prema mogućim obaveštenjima, nema nekih naočitih tragova o Svarogovom kultu, kao ni u onomastičkim zadržkama (prema Sabljarevom slavenskom rečniku, Zagreb se u rimsko doba zvao Soroga, tj. Svarogovo mesto^[13]), izgleda da je njegovo istrebljivanje u narodnom memofondu usmenih predanja uspelo. Moguće je da se stvar vrtilo oko socijalnog problema monogamije, koji je on po predanjima zahtevao da se uvede u ‘slovenskom raju’, što konstatuje na svoj način Rastko Petrović. Naime, iz nekih starih izvora je informisan da se: ”sam Dažbog odrekao zakona svog oca Svaroga, te u raju više niko na njega ne pomišlja.”^[15]

5. Ranosrednjovekovna svedočanstva o Srbima

U spisima vizantijskih hroničara ranog srednjovekovlja, Srbi se, osim svog pravog i osnovnog imena, nazivaju i Veneti, Anti, Spori i Sloveni. Jedan od značajnih slovenologa, Gregor Krek, u istorijskom ekskursu svoje knjige *Uvod u slovensku književnu povest*, piše: "Bei fremden Schriftstellern und als geschichtliche Volk erscheinen die Slaven zundcht unter zwei verschiedenen Namen und dies unter dem einheimischen, schriftlich wenig verbereiteten Namen *Serben* Serbi bei Plinius: *Nat. hist* VI, 7. 19, Σερβοι und Σιρβοι bei Ptolemaios: *Geogr.* V. 9. 21) oder variirt *Sporen* (Σποροι bei Prokopios: *De bello Goth*, III, 14 ed. Bonneus, pg. 336. 3) und unter der weit verbereiteten von dem Germanen auch den südlichen Nachbarn übermittelten und in Schriften dieser wie jener gedrungenen Benennung Veneter (*Venedi* bei Plinius; *Nat. hist.* IV, 13, 97, *Veneti* Ουενεδαί bei Ptolemaios: *Geogr.* III 5. 7.; bei Tacitus: *Germ.* c. XLVI , Veneti, Venedi in der Tabula Pentingeriana; Venethi, Veneti, Venethae, Venetae, Vinidae, Vinadae bei Jordanes: *Get.* c. XXIII, 119, und V. 34. e. t. c." (Gegor Krek, *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, Graz, 1887, s. 246) Navodeći ovu listu "stranih pisaca" koji pominju istorijski narod Slovena kao Srbe i Spore, a zatim u potonjim varijetetima Veneti, Anti, Spali i Pali, Krek samo sledi onu trasu koju je svojim ogromnim delom sačinio Pavel Jozef Šafarik. Ovaj dugogodišnji profesor patronatske gimnazije u Novom Sadu, duboko se zamislio nad rečenicom nepoznatog bavarskog geografa, koju je nimerški lekar Hartman Šedel sačuvao svojim prepisom iz HV veka, a koja glasi: "Zeriuani, quod tantum est

regnum, ut ex eo cunctae gentes Sclavorum exortae sint et originem, sicut affirmant, ducant"/Srbijani, čije je kraljevstvo toliko da su od njih nastali svi slovenski narodi i, kako tvrde, od njih vode poreklo./ Upravo ona ponukala je Šafarika da zađe dublje u prošlost i konstatuje na osnovu Plinijevih i Ptolomejevih izveštaja, da su Srbi u starini veoma rasprostranjen narod po svom imenu i ugledu, naročito među slovenskim življem uopšte. Njegova dokumentacija o starim pomenima srpskog i slovenskog imena, koju je priključio svojim *Starožitnostima* to i potvrđuje toliko egzaktno, da ni danas nema bogzna šta da joj se doda. Hronološka lista pisaca koji u svojim delima spominju Srbe i Slovene, počinje sa Kajem Plinijem Mlađim (23-79. g. n. e.) i Klaudijem Ptolomejem (70-147. g. n. e.) i izgleda ovako: Jordanes (551. g.), Prokopije iz Cezareje (551), Jovan Efeški (584), Mavrikije (582-602), Teofilakt Simokata (oko 629), Fredegar (660), Pavle Đakon (720-799), Teofan (817), Ajnhard (770-840), Vindukind (867), Geograf Bavarski (oko 826-890), Geograf iz Ravene (oko 886), Alfred I (871-901), Vulfstan i drugi Peripli (pre 990), Lav VI (886-911), Ibn-Foslan /Ibn-Fadhlan/ (921), Ibn-Dasta (Ibn Dusteh (10. vek), Al-Masudi (10. vek, + 956), Konstantin Porfirogenit (945-959), Al-Istahri (oko 950), Al-Bekri (oko 965), Ibn-Hankal (oko 976), Titmar od Marzeburga (976-1018), Adam od Bremena (posle 1076), Ebo (1151-1158), Herbord (1158, 1159), Helmold (oko 1168), Saks Gramatik (1181-1208).

Ova hronološka lista sastavljena je na osnovu podataka koje je, kako smo već istakli, najekstenzivnije i mikrofilčno prikupio Šafarik, a dopunjena je sa još nekim podacima koje navodi Gregor Krek, kao i Ludvig Difenbah u obimnom delu *Origines Europae, Die Alten Völker Europas mit ihren Sippen und Nachbarn*, Frankfurt am Main, 1861., gde na str. 206. potvrđuje Plinijeve Srbe, pokazujući nešto od onoga što su Sloveni i Germani baštinili u starini, kako to smatra i Avgust Bjelovski: "Sic et Theutonici, eum Slavis regna contigua habentes, simul conversatione incedunt, nec alique gens in munde est sibi tam communis et familiaris, velut slavi et Theutonici". /Tu su i Tevtonci imali dodir sa slovenskim kraljevstvom, sve dok su drugarski napadali, da nikakav narod na svetu nije bio bliži i srodniji od Slovena i Tevtonaca." (A. Bielowski, *Monumenta Poloniae historica*, Lwow, 1872. (Pomn. dziej. pol. II 471). Isto tako, u spisu o starini prava baltičkih Slovena piše A. Kotljarevskij (Prag, 1874). A. J. Garkavi u knjizi *Skazanija musulomanskih pisateley o Slavjancah i Russkih*. S polovini VII veka do konca H veka po r. Hr., St. Petersburg, 1870., daje nam popis od 26 "muslomana" koji su pisali o Slovenima. Karakteristično ime *Veneti* prvi spominje Ptolomej u svojoj *Geografiji* (III, 5. 10), gde kaže *παλιν δε την μην εφεξης τω Ουενεδικω κολπω Παρωκαντιν κατεχουσιν Ουελεται;* /ponajvi e pak izlaze Veneti u naborima koji su kod okeana, vezujući Velele/. Veleli ili Voloti, kako je očito iz Pt. *Geo.* III, 5. 9, jesu prarusko pleme Ljutice, a slični su i Galindama i Sudinima ili današnjim Litvancima. On još jednom spominje Venete u vezi sa Sarmatima, čime podupiranje teze Milana Budimira o srpskoslovenskom identitetu Kimerana. To biva osnaženo, pridružimo li i zapis Prokopija iz Cezareje koji kazuje o sličnom. Ptolomej kaže (III, 5. 7.): "κατεχει δε την Σαρματιαν εθνη μεγαιστα οι τε Ουενεδαι παρ ολον τον Ουενεδικον κολπον" (povezali su narod Sarmata najveći, koji su Veneti po celom Venecijanskom svodu), a iz zemlje Kimerana Prokopije beleži još jedan etnik, koji je denominativno srpski - *καθυπερθεν ες βορραν ανεμον εθνη τα Αντων αμμητρα ιδρυνται* /a iznad naroda severnog vetra počivaju nebrojeni Anti/ (Proc. *De bello Goth.* IV. 4) Ovi Prokopijevi "nebrojeni Anti" u prethodnoj glavi istog dela identifikuju se sa

Slovenima, a uvode se i Spori: "Και μεν και ονονομα Σκλαβηνοις τε και Ανταις εν το ανεκαθεν εν. Σπορους γαρ το παλαιον εκαλουν, οτι δη σποραδην οιμαι, οι εσκηνημενοι την χωραν οικουσι. διο δη και γην πολλην τινα εχουσι το γαρ πλειστον της ετερας του Ιστρου οχθης αυτοι νεμονται." /Pa i ime Slovena i Anta jedno je izjavljivalo. Jer Spori su stariji od oba po čuvenju, budući da su, mislim, usamljeni (rasuti), razasuti po zemlji koju nastanjuju. Jer većina ovih drugih uz obale Istera (Dunava) nastanjuje se." (*Ib.* III, 14) Nakon ove potvrde o Podunavcima Sklavenima i Antima u prvoj polovini šestog veka naše ere, dok naši arheolozi smatraju da tu ne može da bude reči o ostacima slovenske kulture sve do desetog (oni zvanični, akademici); evo sada i punog iskaza o Budimirovoj tezi za pelaško jedinstvo kimerskog i srpskoslovenskog naroda: "Ανθρωποι δε, οι ταυτη (παρα την Μαυτιν) οθηκηται, Κιμμεριοι μεν το παλαιον ονομαζον τω τα ωσω δε Οωτουργουροι καλουνται. Και αυτων καθυπερθεν ες βαρραν ανεμον εθνη τα Αντων αμμετρα ιδρυται." (ljudi koji to (pored Meonaca) nastanjuju, Kimerani im je stari naziv, a danas se Uturgurima nazivaju. A iznad naroda severnog vetra počivaju neodređeni Anti.) /Procop. *Gotthica*, IV, 4/ To da su Kimerani Uturguri, kao neko zakavkasko turansko pleme, mnogi su arheografii dovodili u vezu sa Bugarima, što može na neki način da stoji, ali se onda Bugari nisu slovenizovali tokom srednjevekovlja, nego u dalekoj i dubokoj starini pelaškog areala. Upravo osobine koje su pripisivane Kimberima, Naurima i Budinima kao veštima jahačima i nezgodnim ratnicima (izrađivačima metalnog oružja), hronograf Mavrikije (582-602 g.) u svojim *Strategematama* pripisuje Slovenima koji su neukrotivi i neposlušni: "ατακτοι και αναρχοι ωσπερ Σκλαβοι και Ανται" /neuskladivi i neukrotivi kao Sloveni i Anti/ (Mauricius, *Strategemata*, XI, 5) Prokopijevim i Teofilovim opisima o naseljenosti Slovena u šestom i sedmom veku n. e. na Podunavlju, Lubor Niderle posvetio je posebnu pažnju. Prema Herodotovom opisu (IV, 51) oni su se pod skitskom najezdom u sedmom veku naše ere iseljavali sa teritorija zapadno od Dnjepra (Boristen), duž reke Bug (Hispanes) prema donjem Dnjestru (Tiras), sve do velikog jezera (Kaspijskog mora), koje ih odvaja od Skita-orača, a koji bi mogli da budu pre slovensko nego hunsko pleme. Avari su od njih imali vajde, jer im pomažu u prelaženju preko Dunava gradnjom čamaca. Kornelije Tacit (55-116/20 g.) u četrdeset šestom odeljku svog spisa *Germanija*, opisuje *Venete* - "srpsko-slovenski živalj", kako kao ratnici prolaze kroz šume i planine, razmešteni između Germana i Sarmata, te istočnokarpatških Bastrana i Fenija lovaca. "Veneti" grade kuće i bore se koristeći pešadijsku taktiku, a štiti im je značajno oružje za odbranu, te zbog lakšeg naoružanja okretni su i brzonozi (pedum usu acpernicitate gaudent), katehujući narod Sarmata prema Plinijevom citatu, kao i Anti-Sloveni što u prožimanjima pelaškog kulturnog areala katehuju Kimerane, s tim da su antropogeografski gledano sva ova imena etnika samo uslovna, kako je to odlično pokazao u navođenim raspravama Milan Budimir. Niderle navodi i podatak da kopija jedne rimske karte puteva iz IV veka beleži postojanje Slovena severno od Dakije i na severu ušća Dunava (tzv. "Pejtingerova tabla"). To je dopustio odlazak Germana s Ponta, te se uz širenje na jug, jedan deo uputio u Panoniju i to u severnu Ugarsku i Erdelj sve do Dunava. Zato neće biti zgreg da se upustimo u kraći istorijski ekskurs. Donja Panonija oduvek je bila plodna i bogata zemlja na kojoj su želeli da obitavaju mnogi narodi. Među njima ni starosrpski živalj nije izuzetak, prema svedočanstvima drevnih spisa.

Pisci nekih savremenih monografija skloni su maniru da na osnovu Ajnhardorvih spisa iz osmog veka govore o hrvatskom kontinuitetu u Panoniji. Ta priča odnosi se na Ljudevita

Posavskog, vojvodu Donje Panonije, ali i sasvim izvesno njegova se vlast prostirala na područje Karantanije (in Carantanorum regionem), gde je pobeđen i isteran od Forjulijaca, Borne vođe Dalmacije i vlastitog tasta Dragamuža. Kako je Ljudevit harao po Dalmaciji, Bornin napad prisilio ga je da napusti to područje 822. g., a iz Italije poslana je vojska u Panoniju da ga porazi do kraja, i ispred koje je Ljudevit pobegao: "...napustivši Sisciju, pobeže Sorabima, za koji se narod kazuje da zauzima velik deo Dalmacije, i ubivši na prevaru jednog od njihovih vođa, koji ga je primio njegovu državu vrže pod svoju vlast." (*Monumenta Germaniae hist., T. 1., s. 209*) Tako je srpski kontinuitet u Panoniji antropogeografski obezbeđen, makar i važno uverenje da su hrvatsko i srpsko ime najverovatnije apofonske permutacije *srb/v/* u *hrb/v/*, kako je skrenuo pažnju Gregor Krek / *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, Graz, 1887, s. 246/. Hrovati i Srvati ili Hrbati i Srbati, očigledno su slične osnove *harv/sarv* = *harb,* sarb, kako smatra i Gregor Krek, uzimajući za osnovne oblike *Sru-a-t i *Kru-a-t / *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, Graz, 1887/. Kasnija istorija pokazaće svu silu ravnodušnosti prema izvorima i saznanjima o naseljima i etnicima iz istočne kulture, a hegemonistički prestiž postignut pod zapadnim imperijalističkim nagonom, gotovo da će zatrti pominjanje srpskog imena i kulture u Panoniji. Još 1843. g. o ovoj pojavi oštro je pisao Jevstatije Mihajlović u knjizi *Iliri i Srblji*, ili pregled narodnosti starosedelaca Ilirika : "O imenu posta raspra. "Braća" naša Horvati, i proči njiovi jednomislenici radi su, i trude se sve po-iliriti, što je god južno-evropejskog slavenskog naroda, ime Ilira kao točku sojedinjenja vzirajući; - a naprotiv toga Srblji, za imenom svojim, i slavom praotaca svoj pod imenom Srba stečenim ginući, nikako ne dopuštaju imena svog lišiti se; nego za pravo sude, da se bez razlike predela, i veroispovedanija svi opštenarodnim imenom Srb, ili Srbin nazivati moraju. Ko će one, koi sebe Srbima imenuju nagovoriti, da ime svoje izbrišu, i Ilirima se nazivaju? Kad oni u Srbskom imenu, koje je svetu pre nego slavensko poznato bilo, ponos i diku i slavu nalaze." /*tamo*, str. 2/

Hipotezom po kojoj su svi Indoevropljani stanovali negde na krajnjem evropskom severozapadu, gde su izgradili, kao jedinstven narod, odnosno rasa izuzetnih sposobnosti, svoju superiornu kulturu i odakle su krenuli u osvajanja prema Sredozemlju. Ali ne radi se tu samo o nemačkoj nauci i njenim slovenskim sledbenicima, jer su i ostali zapadnoevropski stručnjaci, kao A. Meje i drugi, zastupali manje-više istovetna shvatanja o nekom "indoevropskom narodu". Koliko mi je poznato, prof. M. M. Vasić bio je prvi u našem delu Evrope koji se digao protiv nordizama, i koji je karpatsko-podunavsku kulturu doveo u vezu sa kulturama Anadola i Istočnog Sredozemlja. Kako su nemački stručnjaci gotovo podrug veka gospodarili evropskom naukom, naročito u pogledu Antike i Istoka, trebaće još truda i vremena da se izvrši revizija tradicionalnih shvatanja, izgrađenih u duhu nordizma." (M. Budimir, *Antika i Pelasti*, ŽA, Skopje, 1951, str. 98) A Veliki dubrovački pesnik Dživo Gundulić peva: "Tjem u njih se jak začinja / što se u pjesan slavi od davna, / Od *Lesandra Srbljanina* / Vrh svijeh cara, cara slavna"

6. Opisi Srba i Slovena kao uporište za autohtonistička povesna ishodišta

Među poslednjima koji piše o Slovenima, kao i o Srbima i Hrvatima poimence u H veku, jeste Konstantin Porfirogenit. Na osnovu njegovih opisa njihovog razmeštaja, uglavnom se na Srbe gleda kao na neke "dođoše" na Balkanu koji nisu samo varvarskih običaja kako to

procenjuje Prokopije, nego i neuglednog i ropskog imena. Teško da se u istoriji može naći veća srbomrzija od one koju je Porfirogenit ispoljio u svom spisu *De administrando imperio* (s. XXXII): "Srbi se po rimskom dijalektu robovima nazivaju /δοσλοι/, kao r to je serbula zajednička nošnja od robova nazvana obuća /opanci?/, i serbulijani kako se dobro kaže i za one koji nose izderanu obuću. Srbi će da imaju takav naziv i po tome što su postali robovi Romejskog kralja." U tako razvijanoj istoriji slovenski narodi ostali su gotovo bez identiteta, da bi vrhunac denominacije usledio po navedenom Porfigorenitovom citatu, gde su Srbi "po vizantijskom dijalektu" imenovani - robovima^[15]. Zaista, teško da može da se nađe sličan primer, da nakon toliko vekova leksičko-etimološkog rada reč Srbin od prvobitnog saveznika i saradnika bude protumačena i kao *rob*. Smešno vezivanje te etimologije za opanke "srbljane" potvrđuje se i činjenicom da su postali vizantijski robovi. Navedeni citat zapravo je ujedno i objašnjenje stavova koje je zastupao Konstantin Porfirogenit, za razliku od anonimnog bavarskog geografa iz IX veka, dakle njegovog savremenika. Jer, pitamo li se, kako o jednom istom narodu u periodu od 50. godina mogu da se daju toliko suštinski oprečne kvalifikacije, ono što nam ostaje za objašnjenje ipak su motivacioni faktori koji stoje u osnovi želje za dominacijom i podešavanje činjenica prema zahtevima centara moći. Isti fenomen ispoljiće se i u HH veku u tzv. "nordijskim teorijama" koje su zavladaile u evropskoj arheografiji, tako da recimo E. Norden smatra Pelazge i Protoslovene starosedeoćima na balkanskom tlu, ali ga naziva Stara Evropa iz sasvim drugog motiva sagledavanja, nego čuveni arheolog Marija Gimbutas. Nordenov 'Alteuropeisch', odnosno 'Pelasgisch' jeste predindoevropski i time neindoevropski areal, tako da pelasto-slavističku argumentaciju prosto unapred odbacuje. Tako ostaje solucija jedino za *Alt-Germanien*.^[16] Da li to znači da to mora da bude i jedina solucija? Za nas svakako to ne znači da mora. Uporište za drugačiji pristup i gledanje ne može da se nađe drugde nego u ponovnom temeljitom bavljenju dostupnom dokumentacijom, s time što će na nju da se obrati veća pažnja i konstituiše filosofija istorije, koja će sobom da ostvari artikulaciju previđenih ili neuočenih elemenata, što govore sasvim drugačije. Stoga barem osnovnu dokumentaciju, makar selektovano, valja ponovo ispostaviti u osnovnim crtama.

7. Izvodi iz hronika koje pominju Slovene značajni za srpsku istoriju

JORDANES, *De origine actibusque Getarum* (Berolini, 1882; Mommsen Th.)

Od izvora reke Vistule preko nenerivih prostora stanuje mnogobrojni narod Veneta, čija se imena menjaju prema različitim porodicama i mestima, načelno se nazivajući Sklavenima i Antima. Sklaveni prebivaju kod grada Novijetunena i jezera koje se zove Mursijsko, sve do Danastra i na sever sve do Viskle: za naselja imaju močvare i šume. Anti opet, od onih koji su najjači, tamo gde se sužava Pontsko more, protežu se od Danastra sve do Danapra, a te reke udaljene su jedna od druge mnogo konaka (*Gotica*, V, 34-35)

Posle poraza Herula podiže protiv Veneta Hermanarik oružje ponovo a ovi /Veneti/, premda nikakvi u junaštvu, ali brojem jaki, iz početka pokušase da se odupru. Ali ništa ne vredi neratnička veličina, naročito tamo gde i bog /to/ dopušta i dolazi mnoštvo naoružanih. A ovi, kao što smo počeli da kazujemo na početku izlaganja ili u katalogu naroda, od jednog kolena potekavši, tri imena sad izneše, to jest Veneti, Anti, Sklaveni; pa premda

sada usled naših grehova posvuda besne, tada su ipak svi služili vlastima Hermanarikovim. (*Gotica*, XXIII, 119)

PROKOPIJE CEZARIJSKI, *De bello Gothico* libri IV., (Bonna 1833-1838; Dindorfii)

Ovim narodima, Sklavenima i Antima ne vlada jedan čovek, već od starine žive u demokratiji i usled toga uvek zajednički obavljaju poslove i povoljne i one nepovoljne. Isto im je tako i ostalo (kako je rečeno) zajedničko svima, a to od ranije imaju slično ovi varvari. Veruju da postoji samo jedan bog, tvorac munje, i da je on jedini gospodar svega, te mu žrtvuju goveda i sve žrtve. Ne poznaju usud, niti inače priznaju da ima bilo kakvog uticaja na ljude, ali kad im je smrt već na domaku, ili ih svlada bolest, ili su u ratu, zavetuju se ukoliko izbegnu, da će odmah da žrtvuju bogu za dušu, i, spasivši se žrtvuju kako su obećali, te misle da su tom žrtvom otkupili svoj spas. Uz to poštuju i reke i nimfe i druga neka božanstva, te im svima žrtvuju i po tim žrtvama vraćaju. Stanuju u skromnim kolibama znatno udaljeni jedni od drugih, često svi menjajući mesto naseljenja. Krenuvši u boj na neprijatelja idu pešice u velikom broju, noseći u rukama male štitove i koplja, a oklope nikad ne oblače. Neki nemaju ni košulju ni ogrtač, već navlače samo gaće do ispod pojasa i tako idu protiv neprijatelja. I jedni i drugi imaju jedan jezik, sasvim varvarski. A ni po spoljašnjosti se ne razlikuju jedni od drugih, jer su svi visoki i neobično jaki a tela i kose niti su odviše bele, niti plave, niti im se sasvim preliva u crno, nego su svi riđi. Žive teško i ubogo kao Masageti, i kao i oni uvek su puni nečistoće. Nisu ni rdavi ni zlikovci ni najmanje, već po jednostavnosti slične Hunima. Pa i ime beše nekad Sklavinima i Antima zajedničko. Ranije su ih zajedno nazivali Sporima zato, što smatram da mestimično stanuju po zemlji. Radi toga imaju i prostranu zemlju. Oni naseljavaju najveći deo onostrane obale Ister (Dunava). Toliko dakle o tim narodima i tako se drži. (*Gotica*, 38. 8. III)

MAVRIKIJE /ili Pseudo-Mavrikije/, *Artes militares* (Upsaliae, 1664, Scheffer)

Kako treba postupati sa Sklavima i Antima i sličnima. Plemena Sklava i Anta imaju isti način života i običaje i slobodna su, te se nikako ne daju porobiti i učiniti podanicima, naročito u svojoj zemlji. Mnogobrojni su i izdržljivi, lako podnose i vrućinu i studen i vlagu i obnaženost tela i oskudicu u namirnicama. Prema strancima su ljubazni i dobronamerni, te ih čuvajući provode iz mesta u mesto gde im ustreba. Ako se nebrigom domaćina dogodi da stranac nastrada, na njega napadne onaj što mu ga je predao, da po dužnom običaju osveti stranca. One koji su kod njih zarobljeni ne zadržavaju sve vreme u ropstvu kao drugi narodi, nego određujući im izvesno vreme ostavljaju im da odluče hoće li da se vrate u svoju zemlju uz neki otkup, ili da onde ostanu slobodni i kao prijatelji. Imaju mnoštvo raznovrsnih konja i u ambarima svakovrsnih plodova, te najviše žita i prosa. I žene su im preko svake ljudske mere čestite, tako da mnogima od njih smrt njihovih muževa donosi smrt i njima samima, jer se same dragovoljno dave, ne želeći da provode život kao udovice. Stanuju po šumama, oko reka, po močvarama i pri jezerima, gde se teško pristupa; a često izlaze iz naselja zbog razumljivih neprilika koje ih tu snalaze. Nužne stvari potajno zakopavaju, ne posedujući preko mere javno ničeg, pa žive kao kradljivci. Sa svojim neprijateljima vole da se sukobljavaju u grmlju, klancima i strmim mestima. Vešto se služe zasedama, prepadima i lukavstvom, i noću i danju podešavajući mnoge načine. I u

prelaženju reka veštiji su od svih ljudi. Odlično izdržavaju u vodi, pa često neki od njih, iznenađen kakvom opasnošću u svojim naseljima, zagnjuri u dubinu i drži u ustima trske udešene za takvu priliku, duge i sasvim izdubljene da dopiru do površine vode, pa nauznak ležeći u dubini, dišu kroz njih i dugo vremena izdržavaju tako da nestane svakog podozreivanja prema njima. A kad se dogodi da se vide trske van vode, neiskusni misle da su izrasle iz vode. Zato oni koji ovo znaju, prepoznavajući trsku po rezu i po položaju, ili im pomoću njih probodu usta, ili ih istrgnuvi izvlače iz vode, pošto tamo više ne mogu da ostanu. Svaki se čovek naoruža sa po dva mala koplja, a poneki od njih i sa štitovima, dobrim, ali teškim. Služe se i drvenim lukovima i malim strelicama natopljenim otrovom, koji veoma snažno deluje ukoliko se takav ranjenik ne posluži lekovitim napitkom ili drugim veštinama poznatim iskusnim lekarima, ili, ako odmah ne obrežu ranu da ne zahvati i ostalo telo. Bez vlasti žive i u međusobnoj mržnji, te ne poznaju red. Ne nastoje ni da se u boju dobro usklade, ni da se ukazuju na golim i ravnim mestima. A kada se dogodi da se usude u upuštanje u pravu bitku, krenu se malo napred uglaš vičući, pa ako se protivnici od te vike zaplaše napadaju svom žestinom. Ukoliko ne, beže nazad ne žureći da imaju dodira sa snagama neprijatelja. Teže šumama imajući tamo jaku podršku, znajući da se vešto bore u tesnacima. Često izlažu plen kao usled neke prave smutnje, te ga tobože prezirući ostavljaju u šumama, pa kad dođu drugi i pobiju se oko plena, ovi složno nasrnu i pobiju ih. Tako vole rado da iznose mamac za svoje protivnike na razne načine. Sasvim su nepouzdati i krše ugovore, namamljeni više od straha nego od darova. Kako kod njih vlada razlika u mišljenjima, ili ako se ne slože ili se pak slože pa ipak drugi brzo prelaze preko onog što se odredi, kako su svi strasno jedni protiv drugih i pošto niko nije voljan da ustupi /popusti/ drugom.

Treba da borbeni poduhvati protiv njih bivaju više u zimsko doba, kada ne damo da drveće ogoli pa ne mogu zgodno da se sakriju, nego i kad sneg pokazuje tragove begunaca, i kada im porodica, budući oskudna, gotovo ogoli, pa uostalom, i reke zbog leda postanu povoljne za prelaz.

Treba se čuvati, koliko je moguće, da se nesmotreno ne ulazi u neprohodna i gusta mesta za vreme leta ni u kom slučaju, kad su neprijatelji najviše na okupu, pre nego što ih izagnaju pešaci ili konjanici.

Kako je među njima mnogo poglavara pa su međusobno nesložni, nije neumesno neke od njih primamiti ili rečima ili poklonima, a naročito one bliže granici; te napadati druge da ih neprijateljstvo ne bi sve složilo i ujedinilo pod jednu upravu. Na one tzv. prebege ili uskoke, koji se nude da pokazuju puteve ili da izveštavaju, treba dobro paziti. Ima čak i Vizantinaca koji tokom vremena i zaboravivši na svoje, radije ukazuju ljubav neprijateljima. Njih treba nagraditi kada čine dobro, kao kad čine zlo kazniti. Namirnice nađene u obližnjoj zemlji ne valja nerazumno uništavati, već se potruditi da se prenesu u svoju zemlju, na stoci ili na lađama. Kako se njihove reke slivaju u Dunav, lako se obavljaju prenošenje pomoću lađa.

Kako naselja Sklava i Anta leže jedno za drugim uz reke, te tako među njima nema rastojanja dostojnog spominjanja, a uobičajeno su oko njih neposredno šuma ili bare ili ritovi, to onda u pohodima protiv njih odmah treba svu vojsku krenuti s udarom na prvo

selo, jer će ostala sela, pošto su susedna i blizu šume, njihovo previranje osetivši, lako sa svojim da odbegnu. Iznenađeni i nespremni, kako se zateknu, njihovi mladići napadaju vojnike, a stoga ne mogu nikakvu veliku štetu da načine protiv neprijatelja koji ih napada. (VIII, 272-290)

TEOFILAKT SIMOKATA, *Historia* (Lipsiae, 1887, Boor)

Sutra dan kraljevske štitonoše uhvatiše tri čoveka iz plemena Sklavina koji sa sobom nisu imali ništa od železa ili ratne opreme. Imali su kitare i ništa drugo nisu nosili. Kralj ih stoga upita iz kog su naroda i gde su im boravišta, te razlog bavljenja oko romejskih mesta. Oni kazaše da su iz naroda Sklavina i da su nastanjeni na kraju zapadnog Okeana, te da je Hagan čak tamo do njih poslao poslanike da okupljaju bojnu silu i da časte poglavice velikim poklonima, te da su oni, primivši darove, odbili savezništvo, navodeći da im je teška dužina puta, i da su baš njih, zarobljenike, poslali Haganu da kažu razlog za to. Petnaest su meseci na putu, a Hagan, prenebregnuvši zakon o poslanicima, sprečio im je povratak. Oni su čuli za narod Romeja da je bogat i naročito čovekoljubiv, tako reći najslavniji, pa su ulučili dobru priliku i dokopali se Trakije. Kitare nose jer nisu uvežbani da nose oružje na telu, a njihova zemlja ne poznaje železo, te stoga provode život miran i nepomućen, pa sviraju na lire i ne umeju da duvaju u bojne trublje. Njima je rat bio nepoznat, a govoraše da su im po prirodi milija vežbanja u muzici. A kralj na te reči, diveći se ovom plemenu, varvare udostoji gostoprinstva, /premda/ se slučajno s njima našao, čudeći se veličini njihovih telesa i razvijenosti udova, pa ih pošalje u Herakleju. (VI, 2. 223-224)

I naredi Hagan Sklavinima da naprave mnogo malih lađa, da bi imao savladan Istar (Dunav) za prelazak. čestim napadima stanovnici Singidona kvarili su poslove nekim od Sklavina i palili njihovu građu za preplovljavanje. Usled toga varvari opsednu Singidon. Došavši do najgore bede, grad je imao slabu nadu na spas, kad sedmog dana Hagan zapovedi varvarima da napuste opsedanje i dođu njemu. Pošto su to čuli varvari ostave primivši dve hiljade darovnih zlatnika, zlatom vezen stolnjak i optočen sto. Onda prešavši pet parasangi Hagan premesti tabor u Sirmion, a množinu Sklavina spremi da majstorišu, e da lađama pređe reku zvanu Sava. On je žurio u rat, a ovi prema naredbi pripremaše lađe, te to brzo dovršiše iz straha od nekih zapovednika. Kada su već lađe ležale gotove pred varvarinom, varvarska vojska pređe susednu reku. A Hagan, odabravši jedan deo vojske zapovedi da ide napred i Romejima zadaje strah od njegovog napredovanja. Petog dana stiže u Bononiju. (VI, 3-4)

FREDEGAR, *Chronica, Hannoverae* (1888, Krusch)

Četrdesete godine Hlotareve vlasti, čovek imenom Samo, po nacionalnosti Franak iz oblasti Senoag, pozvao je mnoge trgovce sa sobom i otišao među Sklave koji se zovu i Vinedi /Winedos/ da trguju. Sklavi su već počeli da se bune protiv Avara zvanih Huna i njihovog kralja gagana. Još od starine Vinidi su Hunima bili alternativna podrška /bifulci/, pa kad su Huni išli u boj protiv kog naroda postavljali su svoju sakupljenu vojsku pred tabore, a u stvari su ratovali Vinidi. Kada je pobjeda bila sigurna dolazili bi Huni da ugrabe plen, a kada su Vinidi bili savladavani, opet bi obnavljali napade potkrepljeni hunskom

podrškom. Stoga ih Huni pozvaše bifulcima, jer su išli pred Hunima u bojnom sukobu spremajući dvostruka borbena odeljenja. Preko godine Huni su Sklavinima dolazili na zimovanje, pa su obljublivali /strato amuebant/ sklavinske žene i kćeri; a pored drugih nameta Sklavi su plaćali Hunima i danak. Sinovi hunski što su ih sa ženama i kćerima vinidskim izrodili nisu više mogli da podnose opakosti i pritisak, pa su odbacili hunsku vlast, kako sam pre spomenuo, i počеше se buniti. Kad su Vinidi s vojskom pošli protiv Huna, napred pomenuti trgovac Samo pođe s njima u borbu i toliko je koristio protiv Huna, da je bilo za divljenje kako ih je ogroman broj (mirijade) bio sasečen od vinidskog mača. Videći tu važnost Samovu, Vinidi ga izaberu za svog kralja, pa je tu srećno vladao 35 godina. Za njegove vlade Vinidi su imali više sukoba s Hunima, ali njegovim savetom i valjanošću Vinidi su Hune uvek savladali. Samo je imao dvanaest žena vinidskog porekla, od kojih je dobio 22 sina i 15 kćeri. (IV, 48)

O pokrštanju Karantanaca, *Monumenta Germaniae historica, Scriptorum T. XI, Hannoverae (1854, Pertz)*

Za vreme slavnog franačkog kralja Dagoberta neki Samo po imenu Sklaven, obitavajući među Karantancima, postao je vođa tog naroda. On je zapovedio da se pobiju trgovački putnici kralja Dagoberta i opleni kraljevski novac. Kad je to saznao kralj Dagobert, poslao je svoju vojsku i zapovedio da se nadoknadi šteta koju mu je taj Samo naneo. Tako oni što ih je poslao i učiniše, te ove podvrgoše kraljevoj službi. Nakon malo vremena te Karantance teško su počeli da uznemiravaju Huni neprijateljskim metežom. A tada je bio njihov vođa po imenu Borut, koji je Bogoarima javio da će hunska vojska da krene protiv njih, te da ih zamoli da mu dođu u pomoć. Oni požurivši zaista pomognu Karantance i izгнаše Hune, pa ih podvrgoše kraljevskoj službi isto kao i njihove susede. Odatle su odveli i taoce u Bagoarsku. Među njima je bio Borutov sin po imenu Kakacije, za kog je njegov otac zamolio da se vaspita po hrišćanskom načinu i pokrsti, kao što je i učinjeno. Isto je tako molio i za Heitmara, svog sinovca. A kad je umro Borut, po naredbi Franaka, Kakacija koji je već pokršten, Bagoari poslaše tim istim Sklavima koji su ga tražili, te ga oni učiniše svojim poglavarem. (T. XI, s. 7)

PAVLE ĐAKON, *De gestis Langobardorum Libri VI (Amsterdam, 1655, Grotius)*

U tim mestima stanovali su Sklavi. Kad ovog /begunca/ opazi jedna žena, već starica, odmah primeti da je begunac i da pati od gladi. I sažalivši se nad njim sakri ga u svojoj kući i potajno mu je davala hrane malo po malo, da ne bi, kada bi mu dala hrane da se zasiti, na mestu umro. A ipak mu je nudila da jede toliko, da bi oporavljen mogao da prikupi snagu. Kad je videla da je već toliko krepak, da može da putuje, dajući mu hrane, uputi ga na koju stranu treba da ide. (I, 165-166)

Kad je umro Grizulf, forjulijski vojvoda, njegovi sinovi Taso i Kako, uzeše da vladaju nad istim vojvodstvom. Oni su u svoje vreme posedovali sklavijsku oblast, koja se zove Zelja, sve do mesta kome je ime Medarija. Ti su Sklavi otud sve do vremena vojvode Ratkisa plaćali danak vojvodama forjulijskim. (I, 166-167)

MENANDER PROTIKTOR, *Historici graeci minores (Lipsiae, 1871; L. Dündorf)*

Četvrte godine kraljevanja Kajsara Tiberija Konstantina u Trakiju nagrnulo pleme Sklavina, njih oko stotinu hiljada, da oplene Trakiju i mnoga druga.

Kako su Sklavini pljačkali Heladu i kako su joj sa svih strana pretile opasnosti, nemajući snage dovoljne za borbu ni protiv jednog dela protivnika a ni protiv celine, i ne mogavši ni ratom da ih spreči, stoga što su romejske snage bile zauzete u borbama na Istoku, Tiberije spremi poslanstvo Bajanu, poglavici Avara, koji tada nije bio neprijateljski raspoložen prema Romejima, a inače je bio tobože voljan od početka vladanja Tiberijevog da prijateljski živi s našom državom. Tako ga i nagovori da zarati sa Sklavinima. Odavde opet prošavši kroz zemlju Ilira, zatim došavši do skitske, pripremi se da pređe na drugu stranu preko Istra /Dunava/ u takozvanim dvokrmnim lađama. Zatim, prešavši na drugu stranu reke, odmah popali sklavinjska sela i opljačka polja, te odvede i odnese sve, a da se nigde niko od tamošnjih varvara nije usudio da se upusti u borbu, već se bejahu razbegli po šipražju i u gustine šume. Ali ovaj pokret Avara protiv Sklavina nije bio samo radi careva poslanstva i iz želje da se Bajan pokaže zbog toga Romejima zahvalan, što ga je sam Kajsar najviše odlikovao, nego što su mu i samom bili /Sloveni/ najmrži zbog vlastite nenavidi /mržnje/. Vođa Avara poslao je onom Davrentiju i narodnim upravljačima (poruku), naređujući im da slušaju Avare i da se obavežu na plaćanje danka. A Davritas i one vođe s njim "tako dakle" rekoše: "Kakav je to čovek i da ga greju sunčani zraci, koji će učiniti da se pokorimo? Jer obiknuli smo da vladamo zemljom drugih, a ne drugi našom. I to je za nas potvrđeno, dok god bude ratova i mačeva." Kad su Sklavini odgovorili ovako drsko, nisu drugačije postupili ni Avari služeći se hvalisanjem. Zatim iz tog nastaje psovke i uvrede, pa onda zametnuše međusobnu svađu, budući kao varvari bukovih glava i divlji. Ne mogući obuzdati srdžbu, Sklavini ubiju poslanike što su tu došli, a s druge strane nisu se ustezali da to jave Bajanu. Eto, stoga Bajan odavno okrivljavaše Sklavine, potajno iz mrzeći, i inače ljutit, što mu se nisu pokorili... (str. 98-100)

AJNHARD, *Annales regni Francorum* (Monumenta Germaniae historica, T. 1. Hannoverae, 1826, Pertz)

Iz Italije u Panoniju poslana je vojska da dovrši Ljudevitov rat, ali Ljudevit na njen dolazak napustivši Sisciju pobeže Sorabima; za koji se narod kazuje da zauzima velik deo Dalmacije, te ubivši na prevaru jednog od njihovih vođa koji ga je primio, njegovu državu vrže pod svoju vlast. Ipak posla svoje izaslanike carevoj vojsci, i obeća da želi da dođe pred cara. Kad je prošao jesenji lov, ode car preko Rena na zimovanje u mesto koje se zove Frankonofurd, te tu sakupivši opšti sabor, raspravljao neke nužne stvari za napredak istočnih delova svog carstva, po svečanom običaju, sa najboljima koje je zapovedio da za to pozovu. Na tom saboru saslušao njemu upućena poslanstva s darovima svih istočnih Sklava, to jest Abodrita, Soraba, Viltcora, Bohemaca, Marvanaca, Pedenecenta i Avara, koji su stanovali u Panoniji. (s. 209)

KRALJ ALFRED *Schriften der skandinavischen Gesellschaft* (1815, Dahlmann)

Severoistočno od (Baltičkog) Mora postoje Daleminceri (Dalamesani), i istočno od Dalemincera Horiti, a severno od Dalemincera Sorbi (Surpe). Bonholmeri su imali svoju

pomorsku vojsku, i Šveđani (Svei) su na severu, istočno su bili Sarmati (Sermende), te južno Sorbi (Surbi ili Surfii). (str. 75-85)

BAVARSKI GEOGRAF, *Reg. historia* (Berlin, 1836, Raumer)

Zeriuani /Srbijani/, čije je kraljevstvo toliko, da su od njih potekli svi slovenski narodi i, kako tvrde, od njih vode poreklo. (l. 100)

KONSTANTNI PORFIROGENIT, *De administrando imperio* (Paris, 1711, Banduri)

32. O Srbima i zemlji koju sada nastanjuju

Treba znati da Srbi vode poreklo od nekrštenih Srba, nazvanih i Beli, naseljenih s one strane Turske /t. j. Mađarske/, u kraju koji se kod njih naziva Bojki. Njima je u susedstvu i Franačka, isto kao i velika Hrvatska, ona nekrštena, koja se zove i Bela.

Tamo su, dakle, i ovi Srbi od davnine nastanjeni. Pošto su dva brata nasledila od oca vlast nad Srbijom, jedan od njih, preuzevši polovinu naroda, prebegne Irakliju /Herakliju/, caru Romeja. Car Iraklije ga primi i kao mesto naseljavanja da mu u solunskoj temi Serbliju /Servliju/, koja taj naziv nosi od tada. Srbi na jeziku Romeja znači robovi, pa se stoga i ropska obuća obično naziv serbula, a cerbulijani oni koji nose jeftinu i siromašku obuću. Ovo ime dobili su Srbi kada su postali robovi cara Romeja. Posle nekog vremena isti Srbi odluče da se vrate u svoje zemlje i car ih otpusti. Kada su prešli reku Dunav /Danubion/, pokaju se i preko stratega koji je tada upravljao Beogradom, jave caru Irakliju da im dodeli drugu zemlju za naseljavanje. I pošto sadašnja Srbija i Paganija, i zemlja Zahumljana i Travunija, i zemlja Konavljana behu pod vlašću cara Romeja, a te zemlje od Avara opusteše (jer iz tamošnjih zemalja oni izгнаše Romane koji sada stanuju u Dalmaciji i Draču), to car u ovim zemljama naseli iste Srbe i oni su bili potčinjeni caru Romeja. Car ih pokrsti dovođenjem sveštenika iz Rima, i nauči ih da pravilno izvršavaju dela pobožnosti, izloživši im hrišćansko veroučenje. Kada Bugarska beše pod vlašću Romeja (...), pošto je umro onaj upravnik Srbin koji je prebegao caru Irakliju, po nasledstvu zavlada njegov sin, a potom unuk, i tako redom upravnici iz njegova roda. Posle izvesnog broja godina rodi se od njih Višeslav i od njega Radoslav, a od njega Prosigoj, od ovog Vlastimir, te od ovog Vlastimira Bugari su živeli mirno sa Srbima kao bliski susedi, voleći jedni druge, nalazeći se u službi i potčinjenosti prema carevima Romeja i primajući od njih dobročinstva. Za vlade istog Vlastimira zarati protiv Srba Persijam upravnik Bugarske, želeći da ih potčini, ali tri godine ratujući, ne samo da ništa nije postigao, već je izgubio i većinu svoje vojske. Posle smrti upravnika Vlastimira vlast u Srbiji naslediše njegova tri sina: Mutimir, Strojimir i Gojnik, podelivši zemlju. Za njihovo vreme pojavi se upravnik Bugara Mihailo Boris, želeći da osveti poraz svoga oca Presijama, pak otpočne rat. Srbi ga tako potuku i zarobe njegovog sina Vladimira, sa dvanaest velikih boljara. Zbog sinovljevih muka, tada Boris, premda preko volje, sklopi mir sa Srbima... (T. I., gl. 32)

HERBORD, *Monumenta Germaniae historica*, T. XX (1854, Pertz)

Pred hrišćanima su /Sloveni/ besni, nenaklonjeni, trupkaju nogama, sklanjaju oči uz sav rod nepristojnosti i grehova i hrišćane teraju z hrišćansko. Nek je od nas daleko takva religija! (II, 26)

HELMOLD, *Chronica Slavorum*, - Mon. Germ. hist., T. XXI (1868, Pertz)

S južne strane naseljeni su slovenski narodi, od kojih su sa istoka prvi Rusi (Ruzi), zatim Poljaci (Poloni), imajući sa severa Pruse (Pruzos), a sa juga Čehe (Bojemos), te one koji se zovu Mora/vc/i (Morahi) ili Karinti (Carinthe), a takođe i Srbi (Sorabi). (I, s. 1)

Ako, dakle na kraju govorimo o Poljskoj, ona je pretvorena u najmnostveniju provinciju Slovena, od onih što su od starine Vandali, a sada se Viniti (Winithi) ili Vinuli (Winuli) zovu. Od njih su prvi Pomeranci (Pomeranii), čija su se naselja protegla sve do Odra. Odra je najbogatija reka slovenskih oblasti, i ulazi u najdublje gorske šume Moravaca što potiču iz istočne Češke, a njoj je Laba (Albis) načelno posestrima. Nije po nesreći da je /među njima/ dugo prostorno rastojanje, već teku različitim putevima. Laba, opet, delimično teče prvo snažno u Češkoj i takođe kod Soraba, a u srednjem toku deli Slovene od Saksonaca, deleći i najnoviju hamburšku parohiju od bremenske, ulazeći u slavni britanski Okean. Druga reka, to jest Odra, spuštajući se iz Boreja, prolazi sredinom naroda Vinula (Vinulorum), deleći Pomerane od Vilcija (Wilzis; *Ljutića*), kod kojih su vrata što ih primorci zovu Baltičkim. Nekada je tu bila najgospodstvenija država Veneta, koja se sastojala od najslavnijih naselja Varvara i Grka, što su bili u vezi. O njihovim čuvenim gradovima, čija se veličina nekada isticala sa pouzdanom snagom, koliko je moguće podsetiti se, uzvišenog je statusa. Najviše od svih zdravih gradova od kojih je sačinjena Evropa, bejahu oni koje su naseljavali Sloveni sa ostalim mešanim narodima, Grčkim i Varvarskim. (I, s. 2)

Duše Slovena prirodno su nepoverljive i takođe podložne đavostima narod opak i izvitoperen, zemlja strahova i praznih samoća (I, 27)

Među mnogobrojnim slovenskim bogovima gospodari Svetovid /Zvantevith/ bog zemlje Rujana. To je onaj bog, čija su proricanja najizvesnija. Drugi bogovi su pored njega tek polubogovi. Da bi mu ukazali i naročitu počast, prinose mu, po običaju, svake godine na žrtvu po jednog hrišćanina, koga određuju kockom. Sem toga, slali su mu iz svih slovenskih krajeva svake godine razne darove za žrtvu. Naročito obožavaju i poštuju hram ovog boga, ne dopuštaju da se u njega olako zaklinju, niti da se pristup do njega umrlja ma čim i u samom ratu. Sa svih strana dolaze tu Sloveni da im se proriče, i šalju ponešto za žrtvu. Trgovci koji dolaze u ovu zemlju ne mogu ništa ni da prodaju ni da kupe, ukoliko na žrtvu nisu prineli nešto skupocenije od svoje robe. (I, 52)

Mi odosmo u onostranu Sklaviju i uđosmo u jednu šumu. Tu između vrlo starih drveta videsmo hrastove posvećene Provenu /Perunu/, bogu ove zemlje. Ograđeni su bili šumskom ogradom, kroz koju se na dvojna vrata ulazilo. U svim selima ove zemlje ima mnoštvo kućnih bogova /penates/ i idola; ali ovo je mesto glavno svetilište za ceo ovaj predeo. Narod, kralj, sveštenici, svi tu dolaze radi suđenja sporova. Pristup u svetilište dopušten je samo sveštenicima i onima koji hoće da prinesu žrtvu, ili onima kojima preti

opasnost od smrti, a nije im otkazano pravo zaštite. Jer, Sloveni toliko poštuju ove svoje svetinje, da ne dopuštaju da se neprijateljskom krvlju okalja ni hodnik njihovog hrama. (I, 83)

TITMAR (Ditmar), *Chronicon, Hannovre (1889, Kurze)*

U unutrašnjosti hrama podižu se rukom sagrađeni bogovi, noseći svaki svoje urezano ime, obučeni u neki strašan oklop sa šlemom na glavi. Prvi među njima zove se Zuarisci (Svarožić). Njega svi neznabošci obožavaju više nego sve ostale. Iza ovih bogova nalaze se njihove zastave koje se iznose iz hramova samo pri polasku u rat. Koliko o istim u nekim njihovim oblastima kazujem, dragi čitaoče, tako mnim da njihova prazna sujeverja treba iz tog neshvatljivog naroda odstraniti, budući da su ih (bogove Lužice) obožavali snažnim veličanjem. (IV, 23)

Ono što su regioni u svojim delovima, to su takve hramove (Sloveni) imali i slike-statue pojedinih demona, da ih neznabožački služe. (IV, 24)

SAKS GRAMATIK, *Historia Danorum, Strassbourg (1886, Holder)*

Kod Slovena u Arkoni na (ostrvu) Rujnu bio je jedan idol koji su urođenici naročito obožavali, kao i narod iz okoline, ali je lažno prozvan Sveti Vid /Sanctus Vitus/.

U zgradi (hrama) beše grdan idol, mnogo veći nego u prirodi; imao je četiri vrata i četiri glave, dve spreda, a dve sa leđa; i spreda i pozadi jedna izgleda da gleda na desnu, a druga na levu stranu. Brada je obrijana, kosa ošišana, kao što nose Rujani; a u desnoj ruci držao je jedan rog spravljen od raznih metala i sveštenik ga svake godine puni vinom. Po stanju ovog pića on je predskazivao žetvu za tu godinu. Leva /mu/ ruka drži jedan luk spušten niz telo. Jedna haljina pokriva idolovo telo i spušta se do nogu. Idol bejaše sagrađen od raznih drveta, i tako vešto sastavljenih, da se ivica mogla primetiti tek posle najtežeg ispitivanja. Noge se opirahu o zemlju, ali se ne vidi kako je za nju bio pričvršćen. Pored idola vide se uzda, sedlo, i razni drugi znaci božanstva. Naročito su se divili jednom kolosalnom maču, čije korice i balčak behu od srebra naročito izrezanog. (XIV, 444)

Ostatak dana posvećen je gozbi da jedu meso na žrtvu prinesenih životinja. One ih tada navedu i na neumerenost. Ali, na ovakvim svetkovinama povrediti umerenost i trezvenost (prejesti se i napiti se), znači izvršiti čin pobožnosti. Svi ljudi i žene, svake godine, daju po jedan novčić za kult bogu. Svešteniku dodeljuju trećinu plena, kao da je on doprineo pobedi. Za svoju službu on ima 300 konja i toliko konjanika. Sve što se oružjem ili pljačkom zadobije, poverava se na čuvanje svešteniku. On pravi zastave i ukrase. Plen su čuvali u sanducima u kojima je bilo dosta srebra i upotrebnih predmeta. Tu su se gomilali i svi državni i privatni pokloni, koje su kupili revnosni prosoci. Ovaj kip, koji je dobijao darove iz cele Slavije, isto tako ih je dobijao od pograničnih kraljeva. Tako je danski kralj Sveno, da bi ga pridobio za sebe priložio jedan skupocen sud, pretpostavljajući na taj način tuđu veru svojoj. Ali kasnije, za to obesvećenje svoje vere, on bi kažnjen tragičnom smrću. (XIV, 565)

Napomene

1 "Srbi se po rimskom dijalektu nazivaju robovima, kao što je serbula zajednička nošnja od robova nazvana opanci, te serbulijani kako se dobro kaže za one što nose poderanu obuću. Srbi imaju takav naziv i po tome što su postali robovi romejskog cara."

2 Navod prema izdanju: Claudii Ptolemaei Cosmographia..., Ulmae, 1486, V, s. 9. To što u rukopisima postoji razlika u pisanju "Serboi" ili "Sirboi", ne menja ništa značajno karakteristike imenske osnove, koja se nedvosmisleno odnosi na kasnije prenošeno, i do dan danas jednako nazivano ime Srba (Srbalja, Sirba, Soraba, Surba ili čak Simbera, Sembera).

3 Pored razmatranja Milana Budimira i Anice Savić-Rebac o ovim temama /- pogledaj moju knjigu *Ispisi nasleđa*, Novi Sad, 1996./, ovu temu je najupečatljivije predstavio književnim sredstvima Dragan Jovanović svojim delom – *Žitije Savino po Bogumilu monahu*, Beograd, 1995.

4 Postoji po svom poreklu nalaženja i spletozima čudnih okolnosti koji su pratili njeno monografsko publikovanje ili javno obelodanjivanje, zaista neobična *Vles knjiga* iz IX veka naše ere, koja kazuje o starini Slovena sve do 1500 godina st. e., a ona ne samo da pominje Srbe, nego i Hrvate na već spominjanim lokacijama, kao autohtone i po karakteristikama prepoznatljive narode među ostalima. Prema ne naročito teorijski opremljenoj knjizi Borisa Rebindera, *Život i religija Slovena prema Vles knjizi*, Beograd, 1995, na str. 84. on kaže i sledeće: "Želeo bih da istaknem da u Evropi postoji još jedan narod koji zaslužuje isto tako poštovanje. On je mali po svojoj brojnosti, ali je veliki po plemenitosti svog duha. U svojim Crnim Planinama (Blotti) su prema beleškama u *Vles knjizi* živeli vekovima prolivajući reke krvi da odbrane svoje zemlje, ali nikad nisu pokušali da osvoje zemlju svojih suseda. Shvatili ste da je ta zemlja Crna Gora." Sa prilično istaknutim kroatističkim favorizacijama i prohrisćanskim teologizujućim tendencijama, ova studija još se i drži prilično solidno spram sličnih pokušaja. Svakako da je mi uzimamo u smislu ilustrativnosti, a ne produbljenog razumevanja, koje bi u njenim granicama teško moglo da dođe do izraza

5 Helmold, *Chronica Slavorum*, , I, c.2. – "Monumenta Germaniae historica", T. XXI, 1868, (Pertz) U knjizi Schaffarik, Pavel Joseph, *Slawische Alterthümer*, T. II., Leipzig, 1844. Šafarik navodi izdanje Henriha Bangerta u Libeku iz 1659. godine, gde je navedeni tekst originalno prenesen iz četvrtog odseka u drugom poglavlju. Njegov faksimil kao dokumentacioni materijal priključio sam svojoj knjizi o arheografiji Srba (str. 170). Vidi i odštampani faksimil karte iz knjige Đerđa Fejera u istoj knjizi – *Kratka arheografija Srba*, Srbi prema spisima starih povesnica, Novi Sad, 1994., str. 181.

6 "...in einem politischen Apologie kunstvoll umgesponnen" – veoma vešto smrsio s jednom političkom apologijom; kako kaže u spisu o poreklu Slovena na str. 138., smatrajući za Porfirogenitove kolizije i kontradikcije sledeće: "Dopuštam da car nije imao bečke ili pariske karte glavnih štabova, ali takvo besmisleno geografsko neznanje ne mogu da prihvatim. Jer, po njemu, preci vizantijskih štćenika, koji su napustili rusku Srbiju, trebalo je, ili su pak po tome želeli da se vrate u kraj, koji je bio nasledno podložan

Franačkoj, da bi tamo nastavili da žive u ropstvu."(*tamo*, str. 137) Oko ovoga sasvim se prirodno ne slažu mišljenja naučnika, kao i u pogledu porekla i pradomovine Slovena. U svojoj studiji *Slavenska poredbena gramatika*, Zagreb, 1970., Stjepan Ivšić se oslonio na Hirtova, Šrederova i mišljenja Rozvadovskog, razmatrajući pitanja pradomovine Indoevropljana (svakako, onu nordijsku tezu uzima kao izvesnost), da bi u sedmoj glavi uvoda razmatrao i samu "slovensku pradomovinu". Tu on dopušta pradomovinu Slovena na prostoru između Karpata i reka Visle i Depra (Niderle), spominjući kao mogućnosti Podunavlje (Nestor) i Njemna, Podvinje, Ilmensko jezero (Šahmatov-Rozvadovski). Sledi i konstatacija, o kojoj sam Ivšić ništa ne kaže: "Šahmatov je u Povisalje kao susjede metnuo Venede, koje je identificirao sa Keltima, ali je kritika njegovo mišljenje odbila. Roznjadovski misli da Vendi, čije je ime prešlo na Germane i poslije na Slavene, nijesu bili Kelti, nego samo s njima srodni." /*tamo* s. 16/ Valja imati u vidu i izjave Skilicine istorije (II, 714), gde kaže da je za vladanja Mihaila VIII Duke narod Srba, koji i Hrobatima nazivaju oterao porobljene Bugare; kao i Zonarin, da su u naletu zaposeli bugarsku zemlju. Ove plemenske međusobice govore i o bliskosti naroda na tom tlu.

7 Ovaj Halkokondilov iskaz, stavila je gospođa Olga Luković-Pjanović u naslov svoje obimne monografije o Srbima (trotomnih 830 strana), navodeći zapostavljenu naučnu građu u pozamašnom nizanju veoma zanimljivih detalja. Pored ove povedenosti za halkokondilovskom formulacijom koja je motivaciono naivna, metod kumulativno zasnovane argumentacije stvari pokazuje u pristupačnijem svetlu modernom čitaocu hvale vredne napore.

8 "Severoistočno od mora postoje Daleminceri i istočno od Dalemincera Horiti, a severno od Dalemincera Sorbi... Bonholmeri su imali svoju pomorsku vojsku, a Svei su na severu; istočno su bili Sarmati, te južno Sorbi" (Schriften der skandinavischen Gesellschaft, 1815, Dahlmann, s. 75)

9 "Ispred tog okeana je domovina za koju kažu da je od Roksolana, Suarika, Sarmata, preko koje domovine prelazi reka za koju kažu da je najveća, a zove se Visla, što se u daljem toku uliva u okean, te reka koja se zove Luta /Leta/"

10 "Pored morske obale ispred okeana, imenovana je domovina Sarmata, koji konačno postoje sa ranije spomenutim Roksalanima;...iz kojih planina Sarmatije ističu mnoge reke; a među mnogima jedna se uliva u okean, što je zovu Bangis, i ona unekoliko delimično prolazi kraj Dunava, kog zovu Apion."

11 Vidi i knjigu Sretena Petrovića, *Mitologija, kultura, civilizacija*, Beograd, 1995., gl. IV, str. 312-446.

12 Navod prema tekstu prevedenom u zborniku *Catena Mundi, Bgd., 1992*, – Boris Rajhbinder, *Hrišćanstvo i Velesova knjiga*.

13 "SOROGA, gl. Zagreb – SOROŽIĆ gl. Seržići"; "Zagreb (nem. Agram, mgj. Zabrag, lat. Zagrabria, njegda: Zbreg, Greč, Grič, Gorica, grečka ili grička, Gradac, pod rimljani: Quadrata, Saroga ili Soroga, Sisopa i kasnije: Glazophylacium po Belostenecu), kr. Sl.

Grad I glavno mjesto kraljevinah Hrvatske i Slavonije; stolica bana trojedne kraljevine... "Sabljari, Vinko: *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije Hrvatske i Slavonije*, U Zagrebu: Nakladom i berzotiskom A. Jakića, 1866., str. 388; 480.

14 Rastko Petrović, *Burleska gospodina Peruna boga groma*, Beograd, 1974., str. 16.

15 Držimo sasvim umesnim komentar Miloša S. Milojevića, koji povodom ovakvih teza konstatuje: "Stari Grci nisu ništa drugo do ostaci vojenih čadora asirskih, koji su se, kao i Ramzesi u Italiji, smešali sa srpskim plemenima živećim tu, a tako isto i ostaci vojenih trupa Ramzesovih, ili Sezostriisa II, egipatskog cara" (*Odlomci istorije Srba*, I, Beograd, 1872, str. 180) Bez potrebe da se upuštamo u neku istorijski razrađivanu antropogeografsku genezu porekla grčkog življa, jer oni nas zanimaju samo u meri u kojoj se tiču neposrednog doticaja i uticaja na paleologičku situaciju Starosrba i slovenskih naroda, smatramo da takođe treba obratiti pažnju na jednu savršenu dijagnozu i beskrajno lucidnu procenu situacije vremena u koju tugaljivi car Romejskog potamnelog imperija smešta Srbe kako ih on vidi kao roblje – "Tako isto vidimo da sa Hakanom avarskim u trećem (oko 676.) i četvrtom (678.g.) pohodu ratovahu i Srbi na Solun...(Hakan? odvede preko 270 000 glava muških i ženskih roblja grčkog, ne računajući u ovo decu i ostalo; zauzima jednom rečju sve zemlje grčke van Carigrada...Svako će se uveriti da Srbi nisu iskali zemlje od onih, koji ih nemahu, niti su bili toliko glupi, da se upuštaju u borbu sa najvećom silom i množinom avarskom. samo zato, da postanu grčke sluge, da prognaju ove iz nekadašnje rimske carevine, pa da sami dragovoljno podnesu Grcima te zemlje zalivene svojom krvlju kao neku dužnost svoju da svoje šije svojevoljno vrgnu u čelični jaram grčki! Svako će znati da Srbi nisu bili sojunici sa Grcima...(čija vlast) pade u ruke Avarima...A ovo što su oni držali, ne beše grčko, niti je moglo biti njihovo." (*isto*, T. II, str. 38-39)

16 Proglašavanjem Pelasta ili Pelazga grupom neindoevropskih naroda koji navodno nisu bili u stanju da "nose civilizaciju", jedan je od načina da se u staroevropskom arealu gleda navodna primitivnost kroz nedostatke tehničke kulture i institucionalizovanja, koje moderni naučnici pod narkotičnim dejstvom instrumentalizacije uma često vole da spočitavaju. Ratničko-osvajajući mentalitet teško bi, takođe, mogao da se uklopi u sliku o "kulturnim zamecima", ali tu vrstu divljačkih motivacija takvi naučnici rado koriste da bi ukazali na neki navodni "indoevropski kulturni razvoj". Označavanje sa "pelaški" ili "staroevropski" u ovom drskom krivotvorenju kulturnog horizonta o kojem dokumenti svedoče sasvim suprotno, ukazuje na psihološku slabost naučnog stava, od koje, na žalost, nije bilo daleko i do praktikantskih "praktičnih primena". Ne treba posebno isticati kako je u periodu od dolaska na vlast Nacionalsocijalističke radničke partije Nemačke, pored žigosanja Jevreja i slovenski živalj bio podvrgnut naročitoj vrsti sumnjičenja u pogledu "arijevskog" porekla sa tzv. "neindoevropskim karakteristikama". Bez obzira na bezumlje rasističkog stava kao takvog, videli smo da čak i po fizikusu deskripcija svetle kompleksije Slovena tome više odgovara nego sam germanski živalj. Uostalom, promoter praktikanstva takvih do bezobzirnosti suludih ideja, Adolf Hitler, zato je i držao da su pravi uzor arijevstva Englezi, a ne njegovi sunarodnjaci Nemci. Ova ničim potkrepljena nadmenost mada je davno viđena i preživljena, izgleda da otkaćinje mehanizam njihovog stavljanja u pogon, kad god nekoj totalitarizmu sklonoj vlasti to ustreba. Utoliko je groteskna slika kada iz prošlosti izvađeni i retuširani arhaizmi postaju velikodržavne floskule, pa često i bez ikakvog oslonca u nečem

što bi to moglo da podrži jer se tad nema vremena za teoriju nego se sve rešava "praktičnošću intuicije", nema ni barem onoliko strpljenja za stvaranjem okvirne slike koja bi pružila utisak verodostojnosti oko koje se izuzetno potrudila tzv. "nordijska škola", nego se neovarvarski i krajnje konzervativističkim demagoškim sredstvima proizvode situacije raspamećivanja naroda, ne bi li obezbedili za sebe i svoje grupe ulov u tom proizvedenom mutljagu. Ono što je tu imenovano "civilizovanim" protivreči svim pretpostavkama nastanka i izgradnje ljudske civilizacije, a to nas ne upozorava samo na zamenjivanje teza ili činjenje greški protiv smisla, nego i na opasno susedstvo opsesivnim idejama podmuklih htenja, da se teško postizavana i mukotrpa postignuća ljudskih saznanja i samosvesti opstanka u kosmosu, zatu bednim mimikrijama surovih i agresivnih vlastoljubaca i njihovih autoritarnih programa "preuređivanja" socijeteta.

CONCLUSION

In ancient times, when Europe was settled and resettled by peoples pushing through its eastern gates in search of new pastures and land, the Wends /Venedae/ settled areas of today's Poland, on both sides on Vistula river, to the Adriatic Sea and reaching to the west as far as today's Germany. The configuration of their lands situated to the north of Rome's European borders corresponds with the map of Roman Empire from 117 AD. In the same time we have a pure word Serbs in the north of Balkan peninsula. A few centuries later, Wends were referred to as Polabian Slavs and Lusatian Serbs, and settled in Eastern Germany all the way to the Baltic Sea and with other Western, Eastern, and Southern Slavs were Europe's citizens in big numbers. To as it is transmitted through German sources, and because of it we have the knowledge of exact antropogeographical and historical aspects of their presence in that ancient times. In the north, they settled the Hamburg area and the Baltic Station regions. In the west, their boundary was the Elbe river /Laba/, all the way past Dresden. In the east, the Oder river /Odra/ and its tributary the Nysa /Nisa/ created a natural boundary, while in the south the Lusatian Mountains in today's Czech Republic were their highlands.

The Balkan Slavs /Sclavi/ are maintained in the Ptolemy's map, also with showing a Serbian name, with the facsimiles of text by some author, and brilliantly show Serbs belonging among the ancient nation of the Old-European civilisation. Thanks to Pliny and Ptolemy, we learn of a genuine Serbian name in the first and second centuries AD. The reports of Moses Horenian in the fifth century AD presents them as an ancient Balkan people like the Thracians (as Herodotus mentions) and the Illyrians in the Danubian area. Pliny says: "Beside the Kimerani, live the Meotici, Vali, Serbi, Zingi, Psesi...", and locates the Serbs in the north-eastern Black Sea Coast territory /Zakarpatje/. A hundred years after Pliny, the Egyptian scholar Claudius Ptolemy, mentioned the Serbs in his book *Geography* and located them in beyond the Caucassus, but in the same time he quoted a very interesting detail which said that in Pannonia, near the holy river Ister, in the Sava river basin /Posavina/, there was a Serbian town /present *Gradiška*/. In search for a old Serbs name we put again attention to the researchs done by Pavle Josif Schaffarik, who held the view that the Serbs inhabited the Balkan and the Danubian region even before the so-called

"Great Migration". Schaffarik-whose many results withstood the test of time, analyses the sources which he find in Herodotus /485-425 BC./, Gaius Plinius Secundus /23.-75 AD./, Gaius Cornelius Tacitus /55-116 AD./, Claudius Ptolemaius from second century, and many other writers in north. He mentioned, for example, an anonymous Bavarian geographer, of whom there is a preserved manuscript copied from earlier version, dating from XI century, the edition of which was published by a Nuremberg doctor Hartmann Schedel. In that manuscript was written: "...Zeruiani /The Serbs/, whose kingdom is so great, that from them all the Slav peoples came into being and are said to originate from them." It was not mention anything about the Serbs being older than other peoples, but only that their name is the best-known and the most frequent one among the Slavs.

According to the descriptions of two independent historians – one Gothic, Jordanes, and the other Byzantine, Procopius of Cesarea – the Antae were known between the 3rd and 6th centuries as a powerful people and force warriors who engaged not only the Avars and Goths, but also the Byzantines. They joined forces with the Sclaveni on the Danube in the 6. century. They were skilled in agriculture which they developed to a high level, and they proved themselves talented craftsmen producing fine work in iron. Excavations near Hungarian border /Gomolava, Dalj, Vucedol, Horgos/ enough could confirm that Slavs were in the Danube area by the 5th century and also that they frequented the route between the Dnieper and Danube rivers more often than recorded history has shown. The bond among Slavs is evident by their common ancient religious philosophy, customs, social organisation and languages, who all developed from old Slavic language; also a religious links and similarity in cosmogonies. Slavs was also mystical in their comprehension of life and death. Their preoccupation with death /cult of dead/, is the basis for many rituals that have been practiced among Serbs and other Slavs from time immemorial until this very day. Medieval historians in the West take notes of the elements of old pagan Slavic religion (Svarog, Swantevit, Daibog etc.), and we learn in detail about it from the *Ipatiev Cronicle* from the 12th century, and complete those informations with so-called *Novgorod Boards* or *Vles Book* (the book of Veles, god of beasts) probably from 9th century. As prof. Relja Novakovic mentioned in his book about an "unknown Milos Crnjanski" (the ancient Serbs on the British soil, Belgrade, 1997, p. 39), - "and Wales was *Venedotia* in the historical times of England". The eminent scholar, Veselin Čajkanović, completed the collecting of evidences for the existence of old Serbian religion, emphasizing the supreme Serbian national god – deity of sun – *Dabog* (so called "Hromi Daba"); and Milan Budimir discovered his female match in the goddess named *Daibabe*. He doubted the correctness of considerations of Slavic and Serbian origin and history of the scientists of so-called "Nordic school", and also opposed triumphalistic view of history, together with our famous archeologist Miloje M. Vasić. This Germanocentric school, like Byzantinocentric earlier, built theories on the motivational structures of needs for domination and superiority to other /especially Slavic/ nations. Later, mr. Radivoje Pesic joined those efforts personally contributing to, first of all, work at decoding of Old Balkan alphabet "Vincanica" and pointing out the informations that are deliberately disregarded and neglected. Dr Relja Novakovic have some good explanation of that phaenomena: "In the region of the Middle Danube Basin and on the northern part of the Balkan Peninsula there were, so to say, ideal conditions for survival and the development of hunting, fishery, cattlebreeding, agriculture and pottery too, with which the natives occupied themselves since the Stone Age. In the

Balkans and beneath the Carpathian Mountains and the Transilvanian Alps, rivers are full of gold and there are many deposits where different minerals are found for the development of mining and metallurgy. Therefore, there existed conditions for melting of copper, as it happened at Rudna Glava, on the territory of Serbia today, from about 5000 years B.C. or maybe in earlier times. Less than one and a half millennia later came the alloying of copper with tin and making bronze. If there happens to exist all the conditions for making the means for survival by their own production, and not by wandering and grabbing from other people, and such a way of life lasts for millennia, then it enters the genes and forms the hereditary character and mentality which are Serbs, i.e. Slavs or Panonii. They were fishermen, cattlebreeders, farmers, craftsmen and traders also, because they were able to produce more means for survival than they needed for themselves and so they had the ability to exchange and barter their products with others. All of this was a prerequisite for the development of a culture and civilisation. So it was possible to attain literacy in the region of the Middle Danube Basin. We do not need to mention the finding place at Lepenski Vir, which originated from the distant prehistory. Let us mention that on the territory of today Serbia the Vinca script was discovered, dating from 4500 years B. C., which is older than the Sumerian cuneiform. So it seems that the Vinca letter is the oldest letter in Europe and the Near East. Besides, it has to be mentioned that the Slavs had had their own script before the Cyrillic alphabet. Probably Cyril and Method, the Slavic apostles, only reformed the already existing Slavic alphabet, e.g. as "Veles book". If the Arabs used to call the Slavic world as "The world of book"..."/Relja Novakovic, *The Carpatian and Lycian Serbs*, Belgrade, 1997., p. 136-137/

Word book and mythos, cultus, are plain of mystery. Special possibility is in the capacity of transforming old tales into some kind of controlled awareness by virtue of a specialized form of attention, called second attention. In the antique pattern of Platos tale about (Zoroast)Er death and afterdeath living of his consciousness, we see the same ground of idea like in the tales of power of earth consciousness in the modern scouting of truthness in the books of phaenomenological experience. Same characteristics in mythos concept we see also in the tales about Old Slavic bird Mater Slawa (or Mater Sva), like the glory of earth. How it is possible to talk about something like that and think of the truthness of them?

In possessing by rational mind to make attitude of pure reasoning, but who says that only we are some living beings are on the earth, and which we capable to see by our aesthetic eyes? There are some beings which existence is something un-expectable for our every-day consciousness attention. The world of anorganic beings begin in the middle of the chemical and organic passes of living. To meet it we must have a intention for meetings and special tonus of awareness to be in condition to correspond with something like this.

For that purpose we must make a changes of our termina technica, and in the first step, the term of intention and description of beings. Great power lay in a subtle modification of the scholastic notion of "intention", the form in the mind which enables the mind to refer to what is not part of itself, and to what may or may not exist in the real world beyond itself. The scholastic term intention was a strange piece of machinery designed to carry out a strange task, on which it threw not the smallest light, we must substitute the task for the

machinery, the performance for the instrument, so that an intention ceased to be something that explained mental transcendence or supramental area, and simply became a case of transcendence itself. In this self-transcendence of supramental situations, this intentionality of the mental is simply a plane of mentality where life is lived outside of itself. Points beyond itself is concerned with matters objective to the same itself and which need not thought they also may, be part and parcel of their own make-up or structure.

On that way we have a situation of turning a difficulty into a conceptions and make him visible in the light of thinking eye, i.e. it simply consists in recognising what is most deeply characteristic of "consciousness" in the life. Acts of body and mind, one psychophysic organism, can never be fully described in terms of their mere characters or elements or internal structure, but only also in terms of what they intend, of what they are directed to, of what without language they "mean". It is saying without language, but it must be say also and without thinkings, and some kind of understanding with nonlinguistic knowledge. About that talk to us all processes of passes from chemical to organic passes and trades of energy (also mental energy). All our energies are by the command of the our physical body and we don't have so much choices in the liberum arbitrii of bring the understandings of our own life. Our own mind is not our mind, our spirit is just vanished conception of power of dark see of consciousness, and our really reason is so far from us. How it is possible? It is possible in the moment of silence, moment of blackness, a moment still more silent than the moment of shutting of the internal dialogue. That moment of blackness or silence gives rise to the intent to direct the second attention, command to it to do things. Because of that it's called will; will is the intent and effect. Intent gives rise and push to make a things, command it to make effect, but not in the ordinary sense. The will we don't feel because we think that it should be something we know for sure that we doing or feeling, like getting angry for instance. The will belongs to the other self and it is very quiet, unnoticeable. Tales about it are the tales of the secrets of the luminous beings in the ground of earth consciousness.

Even if the Slavic civilization and the Serbs in it did not quite show a tendency for technical improvement and for institutionalized forms of societal activities (above all, for work upon linguistic, scientific, artistic and philosophical self-consciousness), it does not mean at so-called "Neolithic stage of conscience". It really means that they moved their cultural habitude in a direction of achieving a selfmaking personality and of a reunion, characterized by personal and communitarian relations, with Justice, or in same meaning in Slavic languages, with Truth. Although it could be hardly spoken of some "Serbian idea of being", but it has to be underlined that most of the old documents about the Serbs, that are in various denomination forms of expressing, emphasize that the Serbs are affable, candid and not malicious to strangers, but, first of all, very freedom-loving. And probably that love of freedom will always demand a reconsideration of nationally constructive forms of society existence. So a certain "Serbian idea of existence" could be anticipated in that freedom, no matter how many of the most heterogeneous patents of so-called "the best solutions" were deeply rooted (it seems that the idea of freedom in the fundamental concepts of Hegel's speculative philosophy of absolute spirit, was make a space for Marxistic teachings in the second level). A peaceful politic of coexistence will be its good and exemplary sign through which it is possible to have a system of building the society

pledging equal rights for all, without a concentration of power in the hands of a few of the privileged and untouchable, and in which it is also possible to deal with the a "religious confusions" in the "competent conversations of the soul with itself".

ZUSAMMENFASSUNG

Die Serben gehören zu den Urvölkern der alteuropäischen Zivilisation. In der Geschichte eines Volkes ist der Moment der Denomination wichtig, der der Geschichte ihre Unvoreingenommenheit ermöglicht, wie auch den Sinn für die Wahrheit überhaupt. Aber der interdisziplinäre Zugang zu dem Thema, das nachträglich denominiert wurde, bringt Ordnung in die Verwirrung, die wegen der auflehrender Motive der Domination entstanden ist. So erfahren wir aus den griechischen und römischen Geschichtsbüchern zum ersten Mal im ersten und zweiten Jahrhundert unserer Zeitrechnung den ursprünglichen serbischen Namen, dank den Geschichtsschreibern Plinius und Ptolemaios. Moses von Chorene's Berichte aus dem fünften Jahrhundert zeigen uns die Serben als ein altaisches Volk, mit den Trakiern (schon bei Herodot) und den Ilyriern im Donaugebiet gleichgestellt. Procopius erwähnt Mitte des sechsten Jahrhunderts die Sklabenen, Antenen und Sporen im Donaugebiet, was wahrscheinlich eine informative Kolision in der phonetischen Rezeption darstellt, weil er typisch serbische Charakteristika des Ethnikums beschreibt. Der serbische Name reicht bis nach Kaukasus in Anadolien und bis zum Europazentrum und der Elbe im Norden (Polabische Slovenen, Lausitzer Sorben). Identifikation mit dem pelagischen Volkskorpus ist in griechischen Geschichten denominiert, weil die die Serben in diesem Korpus auf der Linie der Verteidigung der alten und heiligen Stadt Troja waren. Diese Identifikation kommt auch in den paleoglossologischen Forschungen von Milan Budimir zum Vorschein, der den serbischen Namen bei den Völkern von Nauren und Kimmeran, Sigin und Semberien erkannte, und danach in seinen pelago-slavistischen Sprachstudien bestätigte. Die Probleme mit den archäologischen Befunden bewegen sich vorwiegend von der schwachen Beständigkeit der Keramik und der Identifikation der Keramik (wären denn die Befunde aus der Tripolitischen Zivilisation kein maßgebender Rahmen?) bis zum Nekia und den Nekropolen. Herodotus Erwähnen der großen kimmerischen Nekropolis ist ein ganz gutes Signal.

In der alten Zeit verbindet man mit dem serbischen Namen die Schriftkundigkeit und zwar im Rahmen der Berichte, die für die Slovenen im allgemeinen Gültigkeit haben; die Herstellung von Textilien (besonders der erhabenen roten Farbe), wie auch das Können von der Schifffahrt und kriegerischen Fähigkeiten. Die mittelalterliche byzantinische Historiographie beschreibt das serbische Volk vorwiegend unter dem allgemeinen Namen der Slovenen, wie auch der Anten und Sporen, aber auch Surbi, Surfi und Sorabi. Ihre Beschreibung folgt meist den antiken hellenischen Historiographen, die das serboslowenische Volk als ein "barbarisches" betrachten, indem sie noch den Akzent der Verminderung ihrer Bedeutung vom Standpunkt der großstaatlichen Hegemonie propagandistisch hinzufügen, wie auch ihren promotiven religiösen Status.

Die wesentlichen mittelalterlichen Geschichtsschreiber besitzen kein so ausgesprochenes Interesse zum Aufdrängen ihrer Konzeptionen, so schreiben sie über die Serben weniger voreingenommen und ohne auffallende Unterschätzung, aber viel seltener und inhaltlich

kurz. Sie beschreiben Elemente alter heidnische Religion (Svarog, Svantevit, Perun, Dabog, usw.); ausführlicher erfahren wir darüber aus: *Ipatijevski letopisi* aus dem 12. Jahrhundert, damit diese Kenntnisse die sogenannten *Novgorodske daščice* oder *Vles knjiga* (das Buch Veles, des skotje Gottes) aus dem (wahrscheinlich) 9. Jahrhundert vervollkommen. Beweise über das Bestehen einer alten serbischen Religion hat vorzüglich Veselin Čajkanović abgegründet, indem er den serbischen nationalen Hauptgott – den Sonnengott – *Daboga* (den sogenannten "*Hromi-Daba*", /der hinkende Daba/) hervorhob, und Milan Budimir fand sein weibliches Gegenstück in der Göttin mit dem name *Dajbabe*. Er hat sich auch den triumphalistischen Auffassungen in der Geschichte entgegengesetzt, zusammen mit unserem bekannten Archeologen Miloje M. Vasić, indem er die Richtigkeit der Betrachtungsweise des slowenischen und serbischen Volkes und seiner Geschichte seitens der Wissenschaftler der sogenannten "nordischen Schule" in Zweifel zieht, die ihre Theorien auf den motivationen Strukturen des Bedarfs nach Domination und Selbsthervorhebung über andere Völker aufbauten. Diesen Bemühungen stellte sich auch der unlängst verstorbene Dr Radivoj Pešić, der Begründer "Des Institutes für die Erforschung der slowenischen Zivilisation", indem er vor allem persönlich dazu beitrug, die altbalkanische Schrift "*Vinčanica*" zu deschiffrieren, wobei er auf das absichtliche Umgehen und Vernachlässigen des Wissen hinweis. Wenn die slowenische Zivilisation und die Sorben in ihr nicht gerade sehr geneigt waren, sich technisch zu ausbilden und institutionelle Formen der sozialen Tätigkeit zu entwickeln (vor allem die Tätigkeit am sprachlichen Selbstbewußtsein, an wissenschaftlichen, künstlerischen und philosophischen), bedeutet das nicht gleichzeitig auch eine primitive Zurückgebliebenheit auf dem sogenannten "neolithischen Stadium des Bewußtseins", sondern ein Bewegung des kulturellen Habitus in der Richtung des Selbstverwirklichung der Persönlichkeit und des Gemeinwesens als personell-kommunitäre Beziehungen mit Gerechtigkeit (=Wahrheit). Seit der methodischen Konzeption der diese Begriff, in die widersprechenden Bestimmungen selbst eingehenden und aus höherer Stufe wieder hervortretenden Einheit und damit seit der Beseitigung des Dualismus von Reflexion und intellektueller Anschauung zugunsten eines einheitlichen Vernunfterkennens wurde dann Forderung möglich, aus den höhere Einheit zu entwickeln. Diese Forderung nach Weiterentwicklung ergibt sich also aus eigener spekulativer Dialektik mit solchem positiven Resultat. Die höhere Einheit jener Widersprüche wurde von ihnen als der »positive Ausdruck der göttlichen Lebens«, als »wahrhafte Enthüllung aller Mysterien des göttlichen Wesens« angesehen in Geschichtliche Denken.

Obwohl von keiner "serbischen Idee" gesprochen werden kann, muß betont werden, daß die meisten alten Dokumente, die über die Serben in verschiedenen denominationen Formen berichten, hervorheben, daß die Serben aufgeschlossen, offen und gutmütig zu den Fremden waren, und vor allem sehr freiheitsliebend. Dieser Drang nach Freiheit wird wahrscheinlich immer aufs neue eine Neuerforschung der staatlichen Formen der Gesellschaft erfordern, so daß man gerade in diesem Drang eine gewisse "serbische Idee des Daseins" erahnen könnte, ungeachtet dessen, daß sich sehr verschiedene Patente der sogenannten "beste Lösungen" zeitweise festgelen. Die friedliche Politik der Koexistenz wird bestimmt ihr gutes und vorbildliches Zeichen sein, unter dem das System des Aufbaus einer gerechten Gesellschaft ohne Konzentration der Macht in den Händen weniger

Privilegierten und Unantastbaren möglich sein wird, ebenso das Lösen "der religiösen Verwirrung" durch "das eigentliche Gespräch der Seele mit sich selbst".

Preuzeto sa

http://www.rastko.rs/projekti/obzorja/povest/apetrovic-starine.html#_Toc23689225